

LUNDS
UNIVERSITET

INTERSEKTIONELL TILLGÄNGLIGHET

INKLUDERANDE UTFORMNING AV DET OFFENTLIGA
STADSRUMMET I BRUNNSHÖG

KLARA SVENSSON
2014-05-30

SGEL36 Samhällsgeografi: Examensarbete inom Kandidatprogrammet i samhällsplanering
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi
Vårtermin 2014

SAMMANFATTNING

Det offentliga rummet bör utifrån en demokratisk och jämlikhetssynvinkel vara utformat på ett sätt som upplevs öppet samt tillgängligt för allmänheten. Dock kan tillgängligheten till det offentliga rummet variera, det kan likväl vara exkluderande. För att studera hur tillgänglighet för stadens alla medborgare kan främjas inom samhällsplanering undersöks planeringen av stadsbyggnadsprojektet Brunnsnäs, i nordöstra Lund.

Syftet med denna uppsats är att koppla samman intersektionalitet och samhällsplanering genom att problematisera tillgänglighet till det offentliga rummet. Intersektionalitet är en sociologisk teori med ambitionen att belysa olika former av diskriminerande maktordningar som är sammanflätade. Denna uppsats tar utgångspunkt i att tillgänglighet kan variera mellan, såväl som inom, de skilda diskrimineringsgrunderna kön, ålder, etnicitet, religion/trosuppfattning och funktionsnedsättning. Intersektionalitet kan användas som ett teoretiskt verktyg för att förstå hur skilda identitetskategorier kan generera olika erfarenheter, upplevelser och behov, därigenom finns det tidvis även behov av skilda planeringsstrategier för att främja inkludering i staden.

För att besvara frågeställningarna nyttjas kvalitativ metod och analys. Dels har semistrukturerade intervjuer genomförts med kommunala tjänstemän i Lunds kommun och dels utgörs empirin av skriftliga policydokument och rapporter.

Genom att belysa intersektionell tillgänglighet är det möjligt att problematisera samt synliggöra de människor som inte alltid utgör normen för planeringen och som därmed riskerar att inte inkluderas i det offentliga rummet. Inkluderande utformning behövs för att alla människor ska känna sig välkomna, trygga och bekväma med att röra sig i det offentliga rummet.

NYCKELORD

Intersektionalitet, offentliga rummet, tillgänglighet, inkluderande utformning, diskrimineringsgrunder; kön, ålder, etnicitet, religion/trosuppfattning och funktionsnedsättning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.0	INLEDNING	1
1.1	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	2
1.1.1	DISPOSITION	2
1.1.2	AVGRÄNSNING	3
2.0	TEORETISK BAKGRUND	4
2.1	INTERSEKTIONELL TEORI	4
2.1.1	INTERSEKTIONELLA PERSPEKTIVETS FRAMVÄXT	4
2.1.2	INTERSEKTIONALITET BELYSER DET SOCIALT KONSTRUERADE	5
2.1.3	TIDIGARE FORSKNING OM INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV INOM SAMHÄLLSPANERING	6
2.2	BEGREPPSDEFINITION	7
2.2.1	OFFENTLIGA RUMMET	7
2.2.2	TILLGÄNGLIGHET	8
2.2.3	INKLUDERANDE UTFORMNING - FÖR ATT NÅ SOCIAL HÅLLBARHET	8
3	METOD OCH MATERIAL	11
3.1	VETENSKAPSUPPFATTNING	11
3.2	FALLSTUDIE	11
3.2.1	SOCIO-KULTURELL PLATSANALYS	12
3.3	METODVAL	12
3.4	KVALITATIVA INTERVJUER	13
3.4.1	URVAL TILL INTERVJU	13
3.4.2	REALISERING AV INTERVJU	13
3.4.3	VALIDERING AV INTERVJU	14
3.4.4	INTERVJUANALYS	14
3.5	DOKUMENTSTUDIER	15
3.5.1	KRITIK AV METOD OCH KÄLLOR	15
4.0	TILLGÄNGLIGHET I OFFENTLIGA RUMMET	17
4.1	PLATSBAKGRUND	17
4.2	TILLGÄNGLIGHET TILL DET OFFENTLIGA RUMMET I BRUNNSHÖG	19
4.3	PLANERING FÖR TILLGÄNGLIGHET UTIFRÅN DISKRIMINERINGSGRUNDERNA	21
4.3.1	KÖN	21
4.3.2	ÅLDER	22
4.3.3	ETNICITET	23
4.3.4	TROSUPPFATTNING/RELIGION	24
4.3.5	FUNKTIONSNEDSÄTTNING	25
4.4	INTERSEKTIONELL TILLGÄNGLIGHET	26
4.4.1	KÖN UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	27
4.4.2	ÅLDER UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	31
4.4.3	ETNICITET UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	34
4.4.4	TROSUPPFATTNING/RELIGION UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	36
4.4.5	FUNKTIONSNEDSÄTTNING UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	39
4.5	INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV I PLANERINGEN AV BRUNNSHÖG	41
5.0	SLUTSATSER	44
5.1	SLUTSATSER	44
5.2	DISKUSSION	44
5.2.1	PLANERING FÖR TILLGÄNGLIGHET I BRUNNSHÖG	44
5.2.2	SAMHÄLLSPANERING UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV	45

6.0	KÄLLFÖRTECKNING	47
6.1	INTERVJUER	49
7.0	BILAGA	50
7.1	INTERVJUFRÅGOR	50

INNEHÅLLSFÖRTECKNING FÖR FIGURER OCH TABELLER

Tabell 2.1.2	Maktstrukturer och normhierarkier inom diskrimineringsgrunder	6
Figur 4.1	Brunnshög i sitt geografiska sammanhang	18
Figur 4.2	Hållbarhetsmål i Brunnshög	19
Figur 4.4.1	Illustrerar känslan av otrygghet i offentliga rummet	29

1.0 INLEDNING

Det offentliga rummet är inte jämlikt tillgängligt för stadens alla invånare. Det offentliga rummet syftar till att vara tillgänglighet för hela allmänheten, dock kan det även verka exkluderande. Människor som upplevs avvikande eller stör ordningen kontrolleras i det offentliga, då det är normer och lagar avgör vilka beteenden som anses passande (Lundgren 2006:12-13). De platser i staden som utgör det offentliga rummet är i realiteten inte tillgängligt för alla i samma utsträckning (Lundgren 2006:22).

Rum och platser är inbäddade i sociala och politiska sammanhang, vilket ger sig i uttryck i den byggda miljön då den förmedlar, konstruerar och reproducerar maktrelationer. Dessa maktrelationer kan verka frigörande, men de kan även vara förtryckande (Friberg 2005:10). Planarkitekten på Brunnskögs projektkontor, Lunds kommun, beskriver dessa förhållanden följande vid en intervju; *”egentligen tar ju normkulturen över nästan alla offentliga rum. Det kommenteras aldrig, för normen ser ju inte det. Utan det är dem som inte tillhör den gruppen, och som därmed inte har en så stark röst, som märker det”* (Intervju planarkitekt). Jämlikhet, således lika rättigheter och möjligheter, ingår i de sociala aspekterna av planeringsprocessen och därmed är det även inramat i ett hållbarhetsbegrepp (Friberg 2005:10).

Lunds kommun är just nu inne i en planeringsprocess av utbyggnaden av en helt ny stadsdel, Lund NE/Brunnskög. Exceptionellt höga visioner om hållbarhet har definierats för stadsdelen (Lunds kommun 2013:17-18). Brunnskög skall vara ett föredöme för hållbart stadsbyggande med ansvarstagande för kommande generationer, där social och kulturell hållbarhet skall förverkligas genom att maximera stadsliv och sinnesintryck. Planeringen och utformningen av stadsrummet skall utgå från människors behov av stimulans, variation och intryck, stadsdelen skal erbjuda en miljö där människor trivs (Lunds kommun 2012:17). Det finns en utmaning i att skapa ett offentligt rum som passar alla kommande invånare och som känns välkomnande samt inkluderande.

Etnicitet, trosuppfattning, ålder, kön och funktionsnedsättning är aspekter som tillsammans utgör skilda uppsättningar av identitetskategorier hos stadens invånare (Reyes & Mulinari 2005:39). Det är likaså fem av Sveriges diskrimineringsgrunder (Diskrimineringsombudsmannen 2014). Historiskt sett har människor som förkroppsligat olikheter från normen, de normer som finns inom samtliga av dessa kategorier, gett grund för exkludering, marginalisering och stigmatisering (Reyes & Mulinari 2005:39). Det finns ett behov av att skapa medvetenhet om processer av maktskapande och exkludering som leder till ojämlikhet, genom att studera intersektionen mellan strukturell makt, institutionella praktiker och aktörers handlingar (Reyes & Mulinari 2005:85). För att utforma miljöer som tilltalar alla behövs medvetenhet som kan genomsyra hela planprocessen. Först när det finns kunskap och medvetenhet är det möjligt att börja ställa nya frågor, omformulera problem och därigenom även finna nya lösningar i planeringen (Boverket 2010:16).

Det finns nationellt uppsatta mål för mark och byggelse som regleras genom plan- och bygglagen, vilket ställer krav på att kommuner skall planera med ”*hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer*” (Riksdagen 2013). En underliggande utmaning kan därmed vara att säkerställa inkluderande utformning som främjar jämlika och goda sociala levnadsförhållanden i nya stadsbyggnadsprojekt såsom Brunnsög.

Det är även ur en demokratisk synvinkel ytterst viktigt att diskutera städers utformning, för att inte ge sken om att samhällsplanering är objektiv eller neutral (Larsson & Jalakas 2008: 61-62). Det offentliga rummet bör ha en inkluderande utformning, då det ur jämlikhetssynpunkt handlar om en rättvisefördelning. Det är därmed viktigt att samhällsplanering av nya områden och stadsdelar strävar efter tillgänglighet för alla invånare.

1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Jag anser det finnas behov av att åskådliggöra strukturer, direkt såsom indirekt, som bidrar till att kvarhålla ett ojämlikt samhälle. Det är möjligt att synliggöra de maktstrukturer som historiskt sett format samhällsplanering och därigenom ta lärdom vid utvecklingen av nya områden och stadsdelar. Av denna anledning har jag valt att studera planeringen av stadsdelen Brunnsög, som ett pilotprojekt inom jämlik stadsbyggande, för att analysera hur intersektionell tillgänglighet kan främjas genom inkluderande utformningen.

Jag vill undersöka hur samhällsplanering kan generera ett inkluderande offentligt stadsrum med hög tillgänglighet för stadens alla invånare. Syftet med denna uppsats är att koppla samman intersektionalitet och samhällsplanering genom att problematisera tillgänglighet till det offentliga rummet. Av denna anledning har jag valt att besvara följande frågeställningar:

- Hur planeras Brunnsögs offentliga rum för att främja hög tillgänglighet för alla invånare?
- Hur kan samhällsplanering utifrån intersektionellt perspektiv främja inkluderande utformning av det offentliga rummet, och finns det exempel på intersektionella planeringstrategier som skulle kunna appliceras i planeringen av Brunnsög?

1.1.1 DISPOSITION

I denna uppsats knyts intersektionalitet och samhällsplanering samman genom att problematisera begreppet tillgänglighet till det offentliga rummet. Inledningsvis studeras planeringen av det offentliga rummet i Brunnsög utifrån tillgänglighetsaspekt.

Däriigenom vill jag undersöka hur Lunds kommun arbetar med planering som möter behov och erfarenheter från invånare utifrån etnicitet, trosuppfattning, ålder, kön och funktionshinder. Jag vill, utifrån BREEAM (BRE Environmental Assessment Method) Communities manual för hållbarhetscertifiering av stadsdelar, belysa vikten av tillgänglighetsaspekter och inkluderande utformning inom planeringen av Brunnshög.

Därefter undersöks det hur tillgänglighet utifrån ett intersektionellt perspektiv kan generera inkluderande utformning som kan främja en jämlik tillgänglighet för stadens invånare. Jag syftar således till att undersöka om det går att finna tillvägagångsätt som kan realisera intersektionellt perspektiv i planeringen av Brunnshögs offentliga rum.

1.1.2 AVGRÄNSNING

För att besvara frågeställningarna har jag valt studera tillgänglighet som ett planeringsbegrepp utifrån en bredare rumslig dimension samt med djupdykning i stadsbyggnadsprojektet Brunnshög som geografisk avgränsning.

En social inriktning har valts, vilket medför att uppsatsen främst innehar analytisk och teoretisk dimension snarare än detaljerad fysisk planeringsnivå. Individens skilda tillgänglighet utifrån de olika diskrimineringsgrunderna kommer att diskuteras i en rumslig kontext och kommer därför hållas övergripligt, snarare än att studera enstaka individers tillgänglighet till det offentliga rummet. Då maktordningar relaterade till ålder, kön, etnicitet, trosuppfattning och/eller funktionshinder är omfattande aspekter finns medvetenhet om att det kan resultera i en relativt övergripande analys.

BREEAM Communities manual har nyttjats som ramverk för teoretiska begrepp, således endast som en infallsvinkel på tillgänglighet och hur det är möjligt att planera för en inkluderande utformning av stadsdelsområden (SGBC 2013:132). Fokus har därmed inte lagts på BREEAM Communities som certifiering av stadsdelar eller hur väl metoden fungerar. I aspekten gällande inkluderande utformning synliggörs ett antal platser i staden där planering för tillgänglighet skall ske, exempelvis bostäder och byggnader, idrotts- och fritidsområden, gång-, cykel och bilvägar samt allmänna nödutrymmesstrategier (SGBC 2013:133). För att avgränsa kommer mitt fokus endast riktas mot det offentliga rummet, och begreppet kommer vidare specificeras under avsnittet begreppsdefinition. Jag är intresserad av att studera hur det offentliga rummet ur en rättvisesynpunkt bör utformas för att vara tillgänglig i så hög utsträckning som möjligt i Brunnshög.

2.0 TEORETISK BAKGRUND

2.1 INTERSEKTIONELL TEORI

Intersektionalitet är en sociologisk teori med ambitionen att belysa olika former av diskriminerande maktordningar som är sammanflätade. Endimensionella maktanalyser tenderar att vara förenklade, medan ett intersektionellt perspektiv kan studera hur flera dimensioner samverkar. Intersektionalitet har kommit att bli allt vanligare i svensk forskning de senaste åren för att beskriva ojämlikhet (Gunnarsson et al. 2006:18-19).

Skilda identitetskategorier såsom kön, ålder, etnicitet, funktionsnedsättning och religion/trosuppfattning samverkar i olika maktordningar. Intersektionell teori kan användas för att förstå hur skilda identitetskategorier i samhället skall generera olika erfarenheter, upplevelser och behov, beroende på hur dessa kategorier kombineras och dess sammanhang. Intersektionalitet kan användas som ett redskap för att analysera hur *”sociokulturella hierarkier och maktordningar interagerar och skapar inklusion/exklusion runt diskursivt och institutionellt konstruerade kategorier”* (Lykke 2005 i Grip 2010:17). Genom intersektionellt perspektiv är det således möjligt att synliggöra och problematisera de sammanlänkningar, vilka utgör fundament för det maktutövande som bevarar ojämlikheten i samhället (Reyes & Mulinari 2005:24).

2.1.1 INTERSEKTIONELLA PERSPEKTIVETS FRAMVÄXT

Intersektionalitet kan ses som en alternativ förlängning av genusvetenskap och dess teori om att kön socialt konstrueras. Under 1970-talet blev det viktigt för feministiska teoretiker att kunna skilja på det biologiska könet och det socialt konstruerade könet. Särskiljning mellan kön och genus möjliggjorde en belysning av samhällets ojämna maktfördelning mellan män och kvinnor som orättvisa skapad genom mänskliga relationella processer, snarare än allmänt biologisk fördelning (Mattson 2010:17-18).

Förståelsen för det intersektionella perspektivets betydelse i rumsliga och tidsmässiga sammanhang uppkom utifrån kritiska studier riktade mot den feministiska forskningen under 1970- 1980-talet. Den främsta kritiken kom från afroamerikanska kvinnor, vilket har kommit att kallas Black feminism. Kritiken koncentrerades kring två begrepp, nämligen osynliggörande och annanhet. Osynliggörandet syftade på den process där kön konstrueras utifrån vita medelklasskvinnors erfarenheter, således en diskursiv maktutövning som resulterat i stereotypisering och exotisiering. Annanhet belyste följaktligen hur andra kvinnor var avvikande, främmande eller/och underordnade (Reyes & Mulinari 2005:54-55). Black feminism gav ett betydelsefullt bidrag till det feministiska tänkandet och fick paradigmatiska följder då *”erkännandet av rasifierade gruppers specifika erfarenheter av förtryck, synliggörande av vithetens hegemoni och rasförtryckets artikulering med andra strukturer av förtryck är teman som öppnar för nya perspektiv på makt och ojämlikhet”* (Reyes & Mulinari 2005:57).

Kritiken gentemot den föregående genusforskningen växte sig stark under 1990-talet, då den i första hand uppmärksammat könsmaktsstrukturer och könsdiskriminering, därifrån fick det intersektionella perspektivet en grogrund. Det finns nämligen olika normgivande ideal och föreställningar om vad som är normal och onormalt, likväl inom skilda kategorier. Genus behandlas dock ofta utan att ta hänsyn till den exkludering som grundas i föreställningar om exempelvis etnicitet, klasstillhörighet och ålder m.m. Varken kvinnor eller män är homogena grupper, utan består inbördes av skilda grupperingar, således är kategorin heterogen och mångfacetterad (Mattson 2010:17-18).

Intersektionalitet är ett teoretiskt verktyg som möjliggör kritiska analyser bortom det feministiska fältet likväl, i utforskandet av makt och jämlikhet (Reyes & Mulinari 2005:26).

2.1.2 INTERSEKTIONALITET BELYSER DET SOCIALT KONSTRUERADE

För att fullt förstå intersektionalitet bör det konstruktivistiska perspektivet nämnas, då det är ett synsätt som ligger till grund för teorin. Ett konstruktivistiskt perspektiv kan syfta till att ”vi konstruerar vår förståelse av verkligheten, vår tolkning och våra upplevelser av den, men inte verkligheten i sig” (Mattson 2010:29). Det är centralt för intersektionalitet att därmed förstå samhälleliga maktstrukturer som konstruerade. Det existerar krafter i samhällen som skapar kategorier och grupper, vilka ordnas hierarkiskt i förhållande till varandra. Denna över- och underordning sker på en övergripande strukturell nivå, samtidigt som den upprätthålls av våra institutioner, vårt agerande och våra tankar. Vid belysning av maktstrukturerna som en konstruktion, är de möjliga att medvetandegöra, påverka och rekonstruera (Mattson 2010:31).

Tabell 2.1 Maktstrukturer och normhierarkier inom diskrimineringsgrunderna

Kategori	Överordnad	Underordnad
Kön	Man	Kvinna
Ålder	Medelålders	Äldre resp. yngre
Etnicitet	Svenskt ursprung	Icke svenskt ursprung
Trosuppfattning	Kristen alt ateist	Annan religiös uppfattning
Funktionsnedsättning	Frisk och fullt rörlig	Sjuk och rörelsehindrad

Källa: Andersson, Birgitta. Datum: 9/4 2014, geocentrum. Föreläsning om genus inom samhällsplanering

Konstruktion av kategorier är centralt inom diskussioner som rör maktstrukturer. Kategorier används för att organisera, tolka och begripliggöra. Kategorisering är dock inte oproblematiskt då de bygger på enhetliga föreställningen om dess innehåll, vilket således är en konstruktion i sig (Mattson 2010:37). Ålder, kön, etnicitet, trosuppfattning

och funktionshinder benämns i denna uppsats som kategorier. Det används som ett analytiskt begrepp, vilket avser en konstruerad grupp.

Det intersektionella perspektivet möjliggör en analys där maktrelationer i samhället förankras och dess ojämlika fördelning av materiella och symboliska resurser synliggörs. Dessa maktstrukturer konstrueras genom materiella villkor, språkliga konstruktioner, vardagshandlingar samt via ideologiska fundament som varierar i tid och rum, de är således både komplexa och föränderliga (Reyes & Mulinari 2005:11).

Då uppsatsen innehar en konstruktivistisk ansats och det intersektionella perspektivet ursprungar från genusvetenskapen kommer fortsättningsvis individer kunna benämnas med hen. Hen är ett könsneutralt personligt pronomen och kan användas för att undvika motsatsorden hon/han. Motivet är att inte dela in personer i dessa kategoriserade grupper av tvådelad könsuppdelning.

2.1.3 TIDIGARE FORSKNING OM INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV INOM SAMHÄLLSPANERING

Intersektionalitet är ett relativt nytt teoretiskt begrepp som växte sig starkt under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet, därigenom har omfattande studier inte haft nog tid att utvidgas om intersektionalitet med anknytning till samhällspanering. Det är dock under uppgång, då författare såsom Carina Listerborn (2002, 2011), Paulina de los Reyes och Diana Mulinari (2005) samt Irene Molina (2007) författat om betydelsen av intersektionalitet som verktyg inom rumsliga och paneringsteorier. Mest frekvent har de intersektionella studierna belyst kategorierna kön och etnicitet, utifrån genusperspektiv. Det bör därmed belysas att forskningen kring just samhällspanering utifrån ett intersektionellt perspektiv inte i skrivande stund fullt ut vunnit mark inom kulturgeografin och det kan följaktligen anses att litteratur inom ämnet är otillräckligt. Således är denna uppsats av en utforskande karaktär, med utgångspunkt i att mer diskussion bör läggas på att kritiskt studera hur det offentliga rummet kan planeras utifrån jämlikhetssträvan.

Hur det offentliga rummet upplevs och används beror till stor del av individuella erfarenheter, levnadsförhållanden och levnadsmönster (Boverket 2007:3). I denna uppsats kommer intersektionalitet och samhällspanering knyts samman genom att problematisera begreppet tillgänglighet till det offentliga rummet. Intersektionell tillgänglighet innefattar således en tankesammanfattning om att tillgänglighet kan variera inom kategorierna kön, ålder, etnicitet, religion/trosuppfattning och funktionsnedsättning samtidigt som tillgänglighet kan påverkas av individers sammansättning av dessa kategorier. Exempelvis kan tillgängligheten till det offentliga rummet påverkas beroende av om individens ålder är hög eller låg, således inom ålderskategorin. Samtidigt som tillgängligheten kan påverkas av att individen är en ung, religiös kvinna med rörelsehinder, därmed sammanflätning av kategorierna. Intersektionell tillgänglighet syftar således till medvetenheten kring komplexiteten i individers skilda

upplevelser av den offentliga miljön samt tillföra ett verktyg för planering som främjar en jämlik tillgänglighet.

2.2 BEGREPPSDEFINITION

2.2.1 OFFENTLIGA RUMMET

Begreppet offentlighet har sitt ursprung i det tyska språket, *öffentlichkeit*, och har sedan 1800-talet haft en dubbel betydelse. Dels är det offentliga en allmän sfär där offentliga kontakter sker genom kommunikation. Dels är offentligheten kopplad till den sociala medborgsrätten, genom tillgänglighet. Det har gjorts många försök att definiera offentlighetsbegreppet och dessa två åtskilda sidor. Återkommande är dock att det offentliga beskriver något som skall vara öppet för alla respektive gemensamt (Wiklund 1990:16-18). Något som jag i denna uppsats benämner som tillgänglighet respektive inkluderande.

Vid belysning av det *offentliga rummet* i denna uppsats syftas det dels till en materiell plats och dels till det offentliga som ett socialt sammanhang. En plats innehar en mer konkret mening samtidigt som ett rum tillskrivs vara mer abstrakt. Vid en juridisk belysning benämns offentlig plats, enligt ordningslagen, vara bland annat gata, torg, hamnområde eller park som är upplåtna samt tillgängliga för allmänheten (NE 2014a).

Det finns ett antal skilda uppfattningar om hur de materiella strukturerna i staden tillskriver betydelse för människor. En av de konstruktivistiska forskare som menade att arkitekturen saknar betydelse i sig är Michel Foucault. Foucault hävdade att det först är när människor tillskriver tingen betydelse som de genererar mening, därmed är uppfattningen av det offentliga rummets utformning föränderlig¹ (Foucault 1987 i Lundgren 2006:14-15). En annan tolkning är att infrastruktur såsom torg, vägar och byggnader redan är laddade med betydelse. Den materiella omgivningen är därmed skapad för en rumslig ordning, då staden är byggd av människor för kulturellt betydelsefulla ändamål. Ur denna aspekt finns det ett samspel mellan det sociala och det materiella, socio-rumsligt förhållande som påverkar människors agerande (Lundgren 2006:15). Med utgångspunkt i att rummet skapas i mötet mellan den materiella utformningen, rådande kulturella föreställningar och personliga erfarenheter, kan offentliga rummet beskrivas vara elastiskt (Lundgren 2006:9).

En offentlig plats kan likaså belysas vara en tvetydlig term ur en social mening, då den allmänna tillgängligheten regleras genom lagar och normer. Det resulterar i att beteenden såsom rörelser, utseende och ljud kontrolleras, när den normativa ordningen störs. Vissa av dessa normer som existerar medför att en del människor, bland annat på

¹ Ett av Foucaults mest berömda verk är *Övervakning och straff*. Där illustreras hur utformningen av ett panoptikon på Benthams fängelse medför en maktutövning, som får de intagna att ständigt övervaka sig själva. Foucault menar samtidigt att det materiella inte är totalitärt, då strukturerna inte kan verka för frihet eller förtryck oberoende av dess nyttjande, i form av ianspråktagandet och underkastelse (Rydhagen 2013:13-14).

grund av ålder, kön och etnicitet, måste anpassa sitt beteende efter rådande normer. Således är det offentliga rummet segregerat, då alla människors beteende inte tar plats på lika villkor och tillgängligheten är därmed begränsat för vissa delar av allmänheten (Lundgren 2006:13).

2.2.2 TILLGÄNGLIHET

Tillgänglighet är en grundläggande kvalitetsegenskap vid utformning av samhällets struktur (Knutson & Bjerkemo i Hydén 2008:444). Inom geografi kan tillgänglighet definieras som ”*möjligheter att ta del av något eftersträvansvärt*” (NE 2014b). Det är dock väsentligt att fråga sig vem tillgänglighetsbegreppet innefattar, ”*Tillgänglighet för vem?*” (Holmberg et al. 2008:61).

Tillgänglighet är något som länge endast associerats med framkomlighet och anpassning för funktionsnedsatta, men begreppet har allt mer kommit att användas i ett bredare spektrum. Det är tillgängligheten som avgör hur människor rör sig och det styrs av faktorer såsom orienterbarhet, trygghet och offentlighet (Boverket 2010:48).

I ett individuellt perspektiv kan tillgänglighet definieras utifrån mötet mellan individens funktionella kapacitet, vilket kan definieras av det fysiska och/eller mentala, samt den fysiska miljöns utformning. Tillgänglighet kan beskrivas vara relationell till sin natur där normer och riktlinjer är avgörande. Det krävs kunskap om både personen samt om miljön för att grunda en analys (Holmberg et al. 2008:60-61). Erving Goffman menar att det offentliga rummet är ”*uppbyggt och strukturerat av mindre konkret synliga kontrollinstanser*” (Goffman 1971 i Lundgren 2006:152). Goffman menar att det finns outtalade och osynliga regler, i form av normer, föreställningar och uppförandekoder som hämmar individers tillgänglighet. Det offentliga livet struktureras av ritualer och offentlig social ordning som begränsar samspelet i rummet. Dessa normer påverkar bland annat vilka rörelser som sker, kontakter som interageras och vilka utseendemässiga regler som efterföljs (Goffman 1971 i Lundgren 2006:152-153).

Tillgänglighet och inkluderande utformning är begrepp som i denna uppsats är sammanflätade som en röd tråd, då en inkluderande utformning i det offentliga rummet önskar främja alla individers tillgänglighet till platsen.

2.2.3 INKLUDERANDE UTFORMNING - FÖR ATT NÅ SOCIAL HÅLLBARHET

De teoretiskt mest grundläggande begreppen som används i denna uppsats har sitt ursprung från BREEAM Communities hållbarhetscertifiering av stadsdelar. Genom att föra samman BREEAM Communities manual och planeringen av Brunnsnäs är det möjligt att synliggöra hur de sociala aspekterna är inramade i hållbarhetsarbetet. Hållbarhetscertifieringen illustrerar på ett tydligt sätt att svenska städer bör arbeta för en inkluderande utformning, för att kunna hävda sig vara hållbara (SGBC 2013).

2.2.3.1 INKLUDERANDE UTFORMNING SOM PLANERINGSBEGREPP

I England har det under en längre tid genomförts certifieringar av stadsdelar för att på så sätt få ett ramverk för hållbarhetsfrågor och därigenom kunna betygssätta planeringen av dessa (Lunds kommun 2014b). Målsättningen är att ta fram ett svenskt ramverk med mål för hållbar stadsutveckling (SGBC 2013). Det är Swedish Green Building Council (SGBC), en ideell förening vilken Lunds kommun är medlem i, som nu utvecklar ett system för hållbarhetscertifiering på stadsdelsnivå i Sverige (Lunds kommun 2014b). BREEAM Communities syftar till att säkerställa vissa standarder som medför sociala och ekonomiska fördelar samtidigt som miljömässiga effekter av den byggda miljön skall dämpas (SGBC 2013:9). Manualen består av 40 aspekter, vilka är indelade i fem olika hållbarhets kategorier, nämligen delaktighet, socialt och ekonomiskt välbefinnande, resurser och energi, markanvändning och ekologi samt transport och resande (SGBC 2013:11-12). En av hållbarhetsaspekterna är ”SE 15 – inkluderande utformning”, vilken ingår i kategorin socialt och ekonomiskt välbefinnande (SGBC 2013:13).

När begreppet inkluderande utformning i denna uppsats används tas teoretisk utgångspunkt i BREEAM Communities syfte och kriterium för aspekten. Syftet med aspekten beskrivs vara ”att skapa ett inkluderande område genom att uppmuntra uppförandet av en bebyggd miljö med optimal tillgänglighet för så många nuvarande och kommande invånare som möjligt” (SGBC 2013: 132). Följaktligen är kriteriet för aspekten att ”en inkluderande utformnings- och ledningsstrategi (design and management strategy) tas fram i början av utvecklingen av området. Den ska innehålla frågor om tillgänglighet... för alla boende och besökare med särskild hänsyn tagen till människors välbefinnande och deras behov på grund av ålder, kön, etnicitet, trosuppfattning och/eller funktionshinder”² (SGBC 2013:132). Aspekten har en intersektionell prägel då den utgår från människors behov och välbefinnande kan avgöras av en eller flera av dessa identitetskategorier.

Med BREEAM Communities manual för hållbarhetscertifiering av stadsdelar som infallsvinkel, bör innebörden av denna teoretiska riktning belysas. Uppsatsen tar sin grund ifrån de fem olika kategorier av behovsanpassad planering som belyses i BREEAM Communities aspekt om inkluderande utformning, nämligen ålder, kön, etnicitet, trosuppfattning och funktionshinder (SGBC 2013:132). Det är då essentiellt att i denna kontext belysa hur den svenska lagstiftningen är mer långtgående gällande diskriminering, till skillnad från England. Förutom dessa fem grupperingar finns i Sverige ytterligare de två diskrimineringsgrunderna könsidentitet eller könsuttryck och sexuell läggning (Diskrimineringsombudsmannen 2014). Enligt diskrimineringslagstiftningen, som trädde i kraft år 2009, gäller förbudet mot diskriminering inom i princip alla samhällsområden och för samtliga

² BREEAM Communities aspekt *Inkluderande utformning* berör fler platser och miljöer än vad som i denna uppsats belyses. Den del i syftet som berör inomhusmiljöer har därför klippts bort, då den delen inte kommer att behandlas.

diskrimineringsgrunder. Den politiska målsättningen är att minska diskrimineringen och främja lika rättigheter i samhället oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, religion, funktionshinder eller trosuppfattning (Regeringen 2013). I denna uppsats belyses inkluderande utformning således som ett planeringsbegrepp och ett tillvägagångssättet som syftar till att främja jämlik tillgänglighet för alla.

2.2.3.2 INKLUDERANDE UTFORMNING SOM TEORETISKT BEGREPP

För att närmare beskriva vad inkludering teoretiskt kan innebära, innehar begreppsparet social inkludering/exkludering en kapacitet att lyfta fram den rådande normen som utgör en särskiljande maktutövning. Exkludering kan användas för att beskriva hur individer begränsas i möjligheten att påverka sina levnadsförhållanden, levnadsmönster och samhället de lever i (Gunnarsson et al. 2006:16-17). En politisk retorik som legat till grund för begreppen social exkludering och inkludering är den socialdemokratiska välfärdstraditionen, vilken fokuserar på frågor kring jämlikhet, fördelningspolitiska ambitioner, social rättvisa och delaktighet (Schierup 2006:137).

Irena Molina menar att svensk kulturgeografi länge studerat ”*rummet, som en metafysisk neutral verklighet separerat från det mänskliga. I urbana sammanhang har rummet betraktats som statisk och fragmentarisk, istället för att uppfattas som en ständig och dynamisk process...*” (Molina 2007:10). En konsekvens av denna statiska syn var att urbana miljöer utformades på ett sätt som reproducerade ojämna maktförhållanden. När problem uppstod i staden tenderades dessa förklaras med modeller som genomsyrades av maktblindhet, ett perspektiv som har kommit att kallas ”*blame the victims*” (Molina 2007:11). Vid påtaglig social exkludering lades fokus på de svaga, utsatta och missgynnade. Då ”... *de starka och de gynnade talar om att dessa underordnade konstruerade kategorier får stå för både orsak, och effekt av sin underordnade situation...*” (Ibid.). Genom stadsplanering med en statisk syn på rummet och med brist på kritisk analys av rådande maktförhållanden rekonstruerades den ojämna staden (ibid.). Det sker genom att konstruera, legitimera och reproducera gränser mellan människor och stadens skilda delar. Dessa gränsdragningar befäster makt, dominans och orättvisa i staden (Molina 2007:18).

Utifrån det konstruktivistiska synsättet argumenteras att rummet konstrueras av och konstruerar människors sociala relationer, vilket resulterar i att det offentliga rummet är dynamiskt och föränderligt (Molina 2007:10-11). Då den byggda miljön kan förmedla, konstruera och reproducera upplevelser av rum som utestängande och exkluderande finns det värde i att främja inkludering där alla känner att de har tillgänglighet till stadsrummet (Friberg 2005:10). Vilket anknyter till plan- och bygglagens krav om vad kommuner skall främja en intergenerationell samhällsutveckling med goda sociala och jämlika levnadsförhållanden i sin planering (Riksdagen 2013).

3 METOD OCH MATERIAL

3.1 VETENSKAPSUPPFATTNING

Den syn på vetenskaplig forskning och de metoder som nyttjas grundas i ett postmodernt tänkande. Vidare kommer studien vara av en konstruktivistisk ansats. Vetenskaplig kunskap konstrueras inom ramen för rådande maktstrukturer och utgör även grunden för våra handlingar. Med en intersektionell tankeram är det möjligt att teoritisera koppling mellan kunskapsproduktionen som sker och uppkomsten av ojämlika strukturer, vilka kan inneha exkluderande effekter i staden (Reyes & Mulinari 2005: 32-33).

Det innebär en föreställning om att kunskap inte kan ses som en spegel av verkligheten, utan verkligheten är en social konstruktion. Därmed läggs stor fokus vid tolkning av samt föreställningen om den sociala världen. Genom ett postmodernt perspektiv kan tonvikt läggas på det lokala sammanhanget, ”*på den sociala och språkliga konstruktionen av en perspektivisk verklighet där kunskapen valideras genom praktiken*” (Kvale 1997:45). Därmed är kunskapen perspektivisk i sitt beroende av synvinkel och värderingar. Kunskapen är därmed även relationell i sitt slag, då den existerar i relationen mellan personen och miljön. De föreställningar av kunskap som framkommer under den empiriska insamlingen tillsammans med analysen möjliggör insikt om kunskapens narrativa, kontextuella, samtalsmässiga, språkliga och relationella karaktär (Kvale 1997:47-48).

3.2 FALLSTUDIE

För att besvara frågeställningarna används fallstudie som undersökningsstrategi i denna uppsats. Tillvägagångssättet möjliggör ett fokus på erfarenheter, förhållanden och processer som förekommer i det specifika fallet (Denscombe 2009:61-62). Martyn Denscombe menar att varje fall i vissa anseenden kan beskrivas vara unikt, dock är det samtidigt även ett exempel som ingår i en bredare kategori. Därmed beskrivs möjligheten att generalisera resultaten utifrån hur hög grad fallstudiens exempel efterliknar andra fall av samma typ (Denscombe 2009:68-69). Fallet som valts ut, utbyggnaden av stadsdelen Brunnsnäs, kan inte fullt ut beskrivas vara representativt för svensk stadsplanering, då det förekommer omständigheter som gör planeringen speciell. Exempelvis har exceptionellt höga hållbarhetsmål definieras och stadsdelen eftersträvar att profilera sig inom hållbart stadsbyggande (Lunds kommun 2012:17).

För att besvara den första frågeställningen användes Brunnsnäs som en avvikande undersökningsfall, med grund i de omständigheter som gör området speciellt, samt då området är under planeringsprocess och det inte är möjligt att studera miljön på samma sätt som ett befintligt område. Att använda fallet som en avvikande undersökningsenhet möjliggör att belysa Brunnsnäsets som möjligt föredöme inom hållbar stadsplanering, samt som avvikelse till standarden. Varpå för att besvara den andra frågeställningen

används fallet som teorikonsumerade, för att undersöka teoretiska frågor kring intersektionalitet knutna till stadsplanering.

Fallstudie ger möjlighet att se Brunnsbög som en del av kontexten av lokal och regional utveckling i Skåne, mer specifikt Malmö-Lundregionen (Lunds Kommun 2013:11). Samtidigt är utbyggnaden en del av en större global samhällsutveckling där hållbarhetsdiskursen kan knytas samman med internationella klimatmål som definierats för att minska koldioxidutsläppen och energianvändningen i Europeiska Unionen (Lunds Kommun 2013:17). BREEAM Communities hållbarhetscertifiering av stadsdelar belyser likaså möjligheten att granska utvecklingen av skilda stadsdelar, trots att de kan inneha olika omständigheter, då strävan efter hållbarheten kan vara mer generellt jämförbar internationellt (Lunds kommun 2014b 7/4 2014).

Mitt motiv till att använda fallstudie som strategi är att det möjliggör mig att inneha ett holistiskt synsätt, där sociala relationer och processer är sammanlänkande och påverkar varandra. Genom en fallstudie är det även möjligt att försöka förklara varför vissa komplexa sociala processer kan uppstå och därigenom studera fallet på djupet (Denscombe 2009:60-61).

3.2.1 SOCIO-KULTURELL PLATSANALYS

För att resonera kring fallet Brunnsbög och dess offentliga miljö har sociokulturella analyser av platsen använts som tillvägagångssätt. Därigenom riktas belysning till människors förhållande till platsen, på de processer och faktorer som formar utformningen av platsen.

Sociokulturell platsanalys möjliggör fokus på de rumsliga-materiella förhållandena. Det är därigenom även möjligt att belysa intressekonflikter och maktförhållanden som utspelar sig i samband mellan den fysiska platsen och sociala rummet. Metoden kan användas i samband med stadsutveckling och planeringsprocesser. Sociokulturell platsanalys kan innehålla dimensioner såsom; platsidentitet, maktrelationer knutna till platsen, olika gruppers skilda uppfattning av platsen, sociala nätverk som har betydelse för platsen, bakomliggande beslutsprocessen och social konstruktion där människor knyter an mening och erfarenheter till platsen (Boverket 2006:41-42). Vilket knyter an till den postmoderna vetenskapsansatsen och den konstruktivistiska teorigrunden som genomsyrar uppsatsen.

3.3 METODVAL

Uppsatsen tar sig utgångspunkt i främst kvalitativ metod för att få empirisk grund. Empirin utgör främst av kvalitativa intervjuer, vilka kompletteras med sekundära litterära källor. Således nyttjas primära kvalitativa källor samt sekundära kvalitativa och kvantitativa källor. Metodvalet möjliggör ett socialt fokus, vilket underbyggs ytterligare i den kvalitativa analysen.

3.4 KVALITATIVA INTERVJUER

Motivet till användningen av kvalitativa intervjuer är möjligheten att få en uppfattning om individers åsikter, erfarenheter och uppfattningar inom undersökningsområdet (Denscombe 2009:232). Det kvalitativa förhållningssättet möjliggör en tonvikt på vardagslivet (Kvale 1997:72), vilket följaktligen kan ge djupare förståelse för människors rörelser i det offentliga rummet och dess tolkning av mänskliga handlingar i skilda situationer.

3.4.1 URVAL TILL INTERVJU

För att få en förståelse om hur Lunds kommun planerar för tillgänglighet i stadsdelsprojektet Brunnsnäs valdes kvalitativa intervjuer med tjänstemän i Lunds kommun att genomföras. Således har ett strategiskt urval gjorts, då de intervjuade karaktäriserats efter kunskap inom ämnet och då de arbetar med Brunnsnäsprojektet. Intervjuerna har därigenom genomförts med nyckelpersoner, på det så kallade fältet, vilket har möjliggjort insamling av privilegierad och mer djupgående information (Denscombe 2009:233). Urvalet är därmed grundat på icke-sannolikhetsurval, då de valts medvetet med hänsyn till dess arbetsuppgifter och inblick planeringsprocessen kring ämnet (Denscombe 2009:251).

Intervju har utförts med tjänstemän i Lunds kommun, dessa kommer i uppsatsen inte nämnas vid namn då det är deras arbetsuppgifter och kunskap inom stadsutvecklingen av Brunnsnäs som är det betydande. De tre intervjuade arbetar som: Planarkitekt (10/4 2014) på Brunnsnäs projektkontor och arbetar med den visionära samt fysisk gestaltning av offentliga rum och byggnader. Tillgänglighetsrådgivare (11/4 2014), vars arbete är att motarbeta hinder i byggnader och allmänna platser samt därigenom motarbeta diskriminering gentemot funktionsnedsatta. Studentstadssamordnare och projektledare inom hållbarhetsfrågor (15/4 2014) på Brunnsnäs-kontoret, där beta-testet beträffande hållbarhetscertifiering varit en del.

3.4.2 REALISERING AV INTERVJU

Intervjuerna som genomförts har haft semistrukturerad karaktär då frågorna inte varit standardiserade och därmed rymt en flexibilitet gällande ordningsföljd. Vissa intervjusvar har följts upp med följdfrågor, vilket gett utrymme för den intervjuade att utveckla sina resonemang. Frågorna som ställts har varit öppna och breda, för att mer komplexa och innehållsmässiga svar därmed skulle kunna ges. Breda frågor ger även utrymme för mer personliga uppfattningar och erfarenheter att ta plats (Trots 2004:42).

Vid intervjuerna beskrevs inledningsvis undersökningens syfte. Intervjun påbörjades genom att ställa öppna frågor som den intervjuade hade möjlighet att svara personligt på, utefter egen uppfattning eller erfarenheter. Intervjuerna hölls inom 45 - 55 minuter. Intervjuerna ägde rum på de intervjuades arbetskontor, således en miljö där de känner sig bekväma och tryggt kunde besvara frågorna i enrum utan störande inslag i miljön.

För att minimera intervju effekten, den personliga inverkan på vilken information de intervjuade väljer att ge och dess ärlighet, försökte jag vid mötet agera neutral och lyhörd. Dock kan det tydliggöras att, utefter en postmodernistisk konstruktivistisk vetenskapssyn, kunskapen är relationell i sitt slag då den existerar i relationen mellan personer och miljön (Kvale 1997:47-48).

Ljudupptagare användes under intervjuerna, vilket möjliggjorde en högre fokusering på vad som sades då utförligare anteckning inte behövde tas. Innan intervjuerna påbörjades tillfrågades de intervjuade om det kändes okej för dem att samtalet spelades in samtidigt garanterades de att informationen skulle bevaras konfidentiellt. Samtliga av de tre intervjuade gav tillåtelse till inspelning, vilket möjliggjort säkrare bearbetning av det empiriska materialet samt korrekta citat.

Fördelar med intervju som metod har tidigare nämnts på skilda vis, där djupgående information, tillgång till nyckelpersoners kunskap och åsikter. Intervjuers nackdelar kan belysas vara tillförlitlighet, där kontexten har inverkan på informationen som ges. Likaså kan dataanalysen försvåras vid semistrukturerade intervjuer då det ger icke-standardiserade svar (Denscombe 2009:268).

3.4.3 VALIDERING AV INTERVJU

Då nyckelpersoner har handplockats med grund i att de är kunniga och erfarna inom ämnesområdet kan deras trovärdighet i givna uppgifter anses höga. Det finns dock vissa praktiska kontroller som kan göras för att bedöma trovärdigheten i det som sägs. Den typen av validering är endast möjlig vid faktiska frågor och praktiska tillvägagångsätt, men inte vid den intervjuades uppfattningar, känslor och erfarenheter. Resultatet förlitas inte heller på en enstaka intervju, utan på uppgifter som framkommer i flertalet intervjuer. Intervjuinnehållen har till viss del jämförts med varandra för att belysa överrensstämmelser och skiljaktigheter (Denscombe 2009:265-266).

Inspelningen av intervjuerna möjliggjorde transkribering och korrekta citat i större utstäckning än endast minnet och skriftliga anteckningar. Det är även möjligt att för de intervjuade att kontrollera riktigheten i data som användas i rapporten (Ibid.). En av de intervjuade har valt att få ta del av det empiriska material som används från intervjun innan uppsatsen publiceras, för att försäkra sig om att ord inte förvrängts.

3.4.4 INTERVJUANALYS

Syftet med kvalitativ forskningsanalys är att beskriva och tolka de teman som förekommer i den intervjuades beskrivning av ämnet. Genom ett postmodernt perspektiv är det möjligt att koncentrera sig på intervjuens inbördes förhållande, på den sociala konstruktionen av verkligheten som sker, på språkliga och interaktiva aspekter skillnader mellan muntlig diskurs och skriven text. Det är därigenom möjligt att framhäva den berättelse som konstrueras under intervjun (Kvale 1997:42).

Det finns en mängd skilda vis att organisera intervjutexter, koncentrera dess innebörd och presentera dess mening (Kvale 1997:170). För att kunna genomföra en analys av insamlad kvalitativ data har ad hoc-metoden använts. Vid intervjuanalysen har ad hoc används för att genom olika angreppssätt och tekniker skapa mening. Ingen standardmetod nyttjas, utan utrymme ges att inledningsvis införskaffa ett allmänt intryck, sedan tyda skilda uttryck och fenomen, tolka attityder och yttranden, för att därefter omvandla delar av intervjun till berättelser (Kvale 1997:184).

För att skapa mening från den kvalitativ data har denna metod användas genom att exempelvis lägga märke till mönster, fundera över rimligheten samt ställa samman, för att därigenom integrera skilda uppsättningar av data. Det var därefter möjligt att göra jämförelser och belysa kontraster, för att således få djupare förståelse. För att kunna förklara det mer abstrakta har relationer och variabler försökt att urskiljas, med hjälp av dessa systematiska ad hoc-metoder har en sammanhängande förståelse närmats genom att underbygga dess sammanhang (Miles & Huberman 1994 i Kvale 1997:185).

3.5 DOKUMENTSTUDIER

För att besvara frågeställningarna har delar av empirin hämtats från skriftliga källor. För att hålla den empiriska studien fokuserad har BREEAM Communities manual för hållbarhetscertifiering av stadsdelar används som teoretiskt ramverk. Det är endast en aspekt gällande inkluderande utformning och tillgänglighet som legat i fokus vid den dokumentsanalysen, såväl som vid intervjuerna, för att bibehålla en röd tråd.

För att studera planeringen av det offentliga rummet i Brunnshög har litteratur används i form av relaterade planeringdokument, såsom Fördjupning av översiktplan för Brunnshög, Visioner- och måldokument samt till viss del Lunds översiktsplan.

För att besvara den andra frågeställningen om intersektionalitet, vilket innefattar en teoretisk grund, har ett bredare urval av litterära källor gjorts. Urvalet av texter om intersektionalitet har således styrts av författare och samhällsvetenskaplig forskning som tagit utgångspunkt i konstruktivistisk syn på sociala relationer och rummet. Dokumentstudien har haft som syfte att resultera i en kvalitativ analys av litteraturgenomgången, snarare än endast referat av urvalet.

3.5.1 KRITIK AV METOD OCH KÄLLOR

Vad gäller källornas trovärdighet har validering inledningsvis skett. I enlighet med vad Denscombe menar att validering bör utgå från, har fyra kriterier används vid urval av skriftliga källor. Vilket innefattas av utvärdering av källans autenticitet, trovärdighet, representativitet och dess innebörd (Denscombe 2009:301).

Beträffande det empiriska materialet från de kvalitativa intervjuerna bör eventuell riktning belysas. Intervjuerna är kvalitativa och behöver därmed inte spegla en bred allmänhet eller vara representativa för alla tjänstemän i Lunds kommun. Det kan ligga i

tjänstemäns intresse att uppvisa en medvetenhet gällande frågorna som ställs och därigenom framställa planeringen som genomförs i en bättre dager. Samma gäller litteraturstudien av Lunds kommuns planeringsdokument, då det är en viljeriktning framställs högt uppsatta målsättningarna, snarare än faktiska prioriterade strategier. Således har beaktning skett och denna medvetenhet har genomsyrat den empiriska analysen.

Medvetenhet finns gällande det faktum att manualen för hållbar stadsdelscertifiering, vid studiens genomförande under våren 2014, ännu inte var färdigställd i översättningen och anpassningen till svenska mått kan även inneha betydelse, då aspekterna och målen kan revideras till slutversionen.

4.0 TILLGÄNGLIGHET I OFFENTLIGA RUMMET

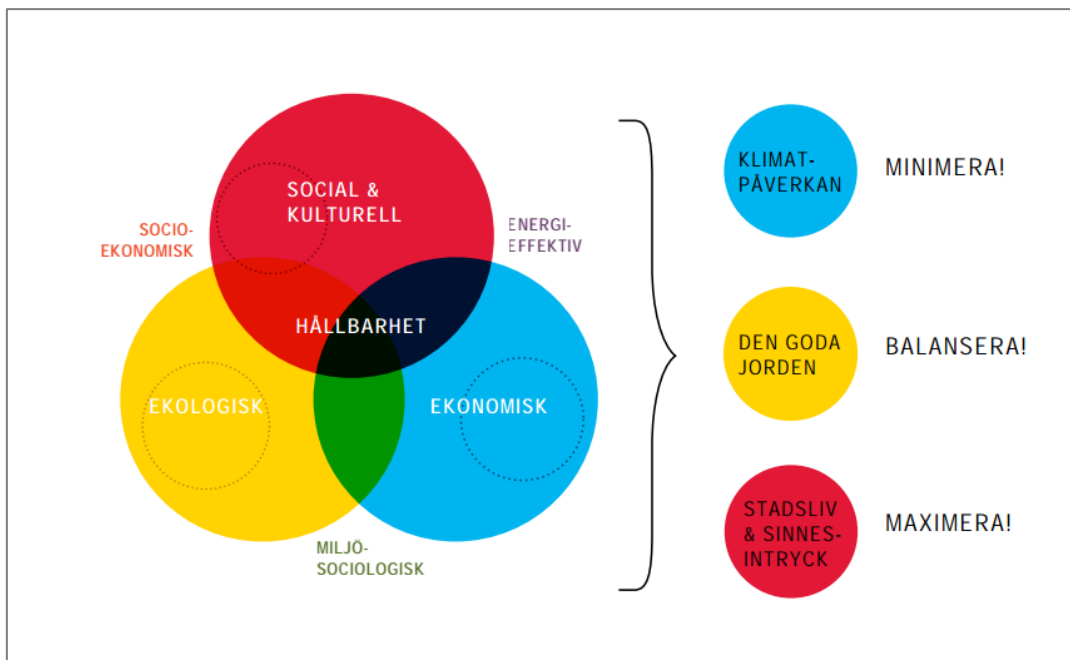
4.1 PLATSBAKGRUND

I nordöstra Lund kommer det inom loppet av 40 år växa fram en helt ny stadsdel, Brunnsnög. Omkring 50 000 människor förväntas arbeta och bosätta sig i området (Lunds kommun 2012:2). Ambitionerna för Brunnsnög är exceptionellt höga, då visionen är att stadsdelen skall bli världens främsta forsknings- innovationsmiljö. De tre komponenter som underbygger denna vision är att Brunnsnög skall innehålla världens främsta forskningsanläggningar, det skall vara ett föredöme för hållbart stadsbyggande och dessutom vara ett regionalt utflyktsmål för kultur, vetenskap och rekreation (Lunds kommun 2012:5).

Figur 4.1 Brunnsnög i sitt geografiska sammanhang. Källa: Lunds kommun 2013:11. Visualisering Arrow 2012.

För att nå dessa högt uppsatta visioner har Lunds kommun definierat hållbarhetsmål med fokus på tre skilda kärnområden. Ett långsiktigt hållbart stadsbyggande innefattar att planeringen av Brunnsnög genomsyras av att minimera klimatpåverkan, balansera användandet av den goda åkermark som exploateras samt maximera stadslivet genom upplevelser, sinnesintryck och mötesplatser (Lunds kommun 2012:17).

Figur 4.2 Hållbarhetsmål i Brunnsög. Källa: Lunds kommun 2012:17

”Att profilera sig inom hållbart stadsbyggande blir en viktig del av Lund NE/Brunnsögs identitet och varumärke” (Lunds kommun 2012:17). Ett steg i riktningen mot denna profilering togs när Brunnsögsprojektet i januari 2014 deltog i ett beta-test för utvärdering av BREEAM Communities certifieringssystem för hållbar stadsutveckling. Syftet med beta-testet är bland annat att lyfta hållbarhetsfrågorna och Lunds kommun bedömde Brunnsög vara ett lämpligt område för att genomföra beta-testen på, då området har höga hållbarhetsmål.

SGBC har valt att översätta BREEAM Communities manual för certifiering till svenska och anpassa efter svenska förhållanden. I arbetsprocessen för att utveckla en svensk version skall manualen prövas runt om i landet, så kallade beta-tester, vilket Lund då varit en del av (Lunds kommun 2014b). Motivet till att Lunds kommun valde att medverka var bland annat att utveckla kännedomen kring vilka hållbarhetskriterier som betraktas definiera hållbar stadsutveckling. Då Brunnsög har som vision att vara föredöme för hållbar stadsbyggnad fanns det ett intresse i att därigenom se hur området står sig i jämförelse med andra stadsbyggnadsprojekt samt att kontrollera att planeringen är på rätt väg. Utifrån dessa lärdomar är det möjligt att dra slutsatser som kan vara användbara i kommande etapper av utbyggnaden och vad som exempelvis bör göras annorlunda framöver (Lunds kommun 2014:3).

4.2 TILLGÄNGLIGHET TILL DET OFFENTLIGA RUMMET I BRUNNSHÖG

Tillgänglighet bedöms som en viktig aspekt i socialt hållbar stadsplanering, mycket fokus läggs på hur människor använder och rör sig i rummet. Det har funnits en benägenhet att använda tillgänglighetsbegreppet vid fysisk planering anpassad efter människor med funktionshinder, dock innehar begreppet även en mer filosofisk och holistisk dimension. Hur det offentliga rummet utformas påverkar även tillgängligheten genom det mentala och det upplevda. Den fysiska tillgängligheten skall impliceras i planeringen, då lagstiftningen kräver det. Begreppet tillgänglighet kan kompletteras, ”*Känner man sig rätt? Känner man sig inkluderad? Är det välkomnande för alla?*” (Intervju planarkitekt).

Vid det beta-test som Lunds kommun genomförde, för att erfara processen för hållbarhetscertifiering av stadsdelen Brunnsnög, beskrevs det i svaret på aspekten *SE 15* – inkluderande utformning att det finns en strävan efter att skapa mötesplatser och händelser i det offentliga rummet där alla känner sig välkomna. Brunnsnögprojektet tilldelade sig själva tre poäng av tre möjligt vid bedömningen av hur planering för tillgänglighet sker i stadsdelen. Motivet beskrevs vara att hållbarhetscertifieringen behöver anpassas till svensk nivå, då Sverige är föregående gällande lagstiftade tillgänglighetskrav och diskrimineringslagstiftning i jämförelse med kraven som ställts utifrån engelsk nivå. Lunds kommun har därtill en oberoende tillgänglighetsrådgivare anställd på Stadsbyggnadskontoret och Kommunfullmäktige har beslutat om att programmet *Bättre för alla* skall gälla, vilket ställer högre krav än de statliga baskraven (Lunds kommun 2014:20-21). Det fanns dock komplexitet i bedömningen av aspekten, då frågan om tillgänglighet var bred samtidigt som ett smalt svar krävdes, vilket gjorde att svaret blev lättvindigt (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Projektledaren för hållbarhetsfrågor på Brunnsnögskontoret anser att aspekten förtjänar mer plats. De grupper som skyddas av diskrimineringsgrunderna är ihopklumpade i en av fyrtioen aspekter. Inte sällan prioriteras de mjuka frågorna om social hållbarhet bort till förmån för tekniska detaljer. Tillgänglighetsfrågor ställs tidvis även emot varandra, där vissa lyfts fram mer än andra. Exempelvis har Lunds kommun en tillgänglighetsrådgivare som fokuserar på tillgänglighet för funktionsnedsatta och medvetandegör därmed en av diskrimineringsgrunderna, men att bevaka tillgänglighet för resterande diskrimineringsgrunder är följaktligen en utmaning (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Att en stadsmiljö är fysiskt tillgänglig behöver nödvändigtvis inte betyda att människor väljer att använda den. Människor påverkas i en stor grad av vad de upplever i stadsmiljön. Att människor väljer att röra sig på olika platser och att olika miljöer tilltalar skilda människor syns inte i någon funktionsspecifikation (Intervju planarkitekt). Samtidigt är detaljerna viktiga, då det är den svagaste länken i kedjan som avgör om stadsmiljön är tillgänglig eller inte. Det är möjligt att argumentera för att den fysiska tillgängligheten måste komma före den sociala tillgängligheten, då inkluderande

utformningen även syftar till att alla skall kunna vara delaktiga och det inte skall finnas några hinder som exkluderar (Intervju tillgänglighetsrådgivare).

Omständigheter som kan verka exkluderande för människor i det offentliga rummet är känslan av att vara främmande i en kontext när det inte uppskattas. Det handlar om ett maktutövande i det offentliga rummet, vilket upplevs olika utifrån skilda perspektiv (Intervju planarkitekt).

Inkluderande utformning behövs då alla människor ska känna sig välkomna, trygga och bekväma i att röra sig i det offentliga rummet. Det finns en utmaning i Brunnshögs fall för att nå de tilltänkta grupperna utifrån diskrimineringsgrunderna, då området ännu inte är befintligt utan inkluderande utformning planeras för kommande invånare. Det är där med inte möjligt att fullt ut inkludera medborgarna som skall bosätta sig där i processen. Inkluderande utformning av den offentliga miljön är viktig då den lyfter upp perspektiv och upplevelser från medborgarna som kommer bo och röra sig i området, det är en kvalitetsaspekt (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Likväl är det en hållbarhetsaspekt i att planera för att alla skall känna sig välkomna, då det lyfter området och ett verktyg för att göra Brunnshög mer intressant. Att främja tillgängligheten i planeringen av Brunnshög är viktigt i hänseende av attraktivitet. Tillgänglighet innebär en öppenhet, att det skall gå att nå, men även en inkluderande och välkomnande upplevelse av offentliga rummet i Brunnshög. Det bör vara inbjudande där människor vill röra sig trots att de inte har någon direkt anknytning dit. Målsättningen är att alla skall känna sig välkomnade, vilket därigenom kan inkludera alla diskrimineringsgrunderna. Dels till följd av kontor och forskningsanläggningarna beaktas tillgänglighetsaspekten vid planeringen av Brunnshög genom att det finns en medvetenhet om att människor skall kunna röra sig i stadsdelen utan att vara bosatta där. En annan aspekt inom tillgänglighet är att sammankoppla Brunnshög med resterande delar av Lund och att det därmed inte blir en isolerad ö (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Tillgänglighet är således en planeringsaspekt som Brunnshögsprojektet arbetar med. Att planera för tillgänglighet handlar om att lyfta de människor vars funktionskrav inte ligger som bas. ”*Det är ett hänsynstagande som man alltid gör, och alltid ska göra. Det finns med i alla dokument, just beaktandet. Men för mig blir det en fråga om man ska driva strukturen framåt? Inte bara visa mer hänsyn för olika grupper och respektera allas behov. Ska man faktiskt försöka påverka det normativa?*” (Intervju planarkitekt).

4.3 PLANERING FÖR TILLGÄNGLIGHET UTIFRÅN DISKRIMINERINGSGRUNDERNA

4.3.1 KÖN

Vid planeringen av Brunnshög behandlas frågan om kön främst beträffande mobilitet inom och till stadsdelen samt trygghetaspekten, inte sällan diskuteras dessa aspekter i kombination. Det talas om kvinnors upplevda trygghet i det offentliga rummet. Där strävan är att det skall finnas bostäder längst spårvagnshållplatserna och kring cykelstråken för att alla skall våga röra sig där, även nattetid (Intervju planarkitekt).

Det finns en medvetenhet kring trygghetaspekter inom planeringen, då det är en faktor som hämmar tillgängligheten till det offentliga rummet. Rädsla som uppkommer på grund av att den offentliga miljön inte är korrekt utformat skall inte vara ett hinder. Inte sällan framställs dock trygghetaspekten allt för enkelt genom att endast konstatera att kvinnor är mer rädda än män, trots att män med högre risk blir utsatta för våld i det offentliga (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Det finns ett antal praktiska åtgärder som kan göras för att främja en känsla av trygghet såsom arbeta med ljussättning, höjd på växtlighet och folk i rörelse (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Det planeras till exempel för att det skall finnas rörelse samtliga timmar på dygnet. Det bör därigenom finnas en känsla av att staden är befolkad och att det finns människor innanför fasaderna kan inge trygghet. Det upplevs följaktligen som en stor skillnad i att gå igenom ett industriområde och ett bostadsområde nattetid. Det bör av den anledningen finnas olika typer av rum för skilda typer av aktiviteter, då det genererar en rörelse i det offentliga rummet (Intervju planarkitekt).

Att tillgänglighet skulle skilja sig mellan könen är dock inte ett faktum som tas förgivet, då det kan argumenteras att fysiska hinder i offentliga rummet inte varierar mellan könen. Tillgänglighetsrådgivaren vid Lunds kommun fick under intervjun den 11/5 2014 frågan; hur arbetar Lunds kommun med planering som möter behov och önsknings från invånare utifrån kategorin kön? Respondenten svarade då att; ”*Det är sällan jag tänker att tillgänglighet skiljer sig. Tillgänglighet som tillgänglighet. Jag tror inte att det gör någon större skillnad mellan könen*” (Intervju tillgänglighetsrådgivare). I den fördjupade översiktplanen för Brunnshög beskrivs dock jämställdhetsperspektivet vara en fråga om rättvisa samt planeringshänsyn som möjliggör en hållbar utveckling utifrån ett socialt perspektiv (Lunds kommun 2013:13).

Inom den fysiska planeringen innefattar jämställdhetsperspektivet att belysa samt likställa såväl kvinnor och mäns kunskaper, värderingar och önsknings som att även utreda möjliga konsekvenser av planeringen som görs. Att kvinnor och män statistiskt sett har skilda uppsättningar av vardagsliv resulterar i att offentliga miljön likaså användas på olika sätt. Att kvinnor i större utsträckning arbetar närmare bostaden och det oftare sker deltid genererar samtidigt skilda önskemål avseende utformningen av

bebyggelsen. En planeringsstrategi som kan underlätta vardagslivet är att knyta samman skilda samhällsfunktioner och därigenom frambringa en blandad bebyggelse³ (Lunds kommun 2013:13).

Jämställdhetsarbetet kan ske i olika faser och skeden inom planeringsprocessen då det följaktligen bör främjas inom de tre områdena; 1) medborgardeltagande inflytande och representation 2) inom organisationen 3) i användningen av den fysiska miljön och vid planeringen av den (Lunds kommun 2013:13).

4.3.2 ÅLDER

Vid belysning av planering utifrån ålder gäller det dels den fysiska tillgängligheten som behövs till följd av nedsatt rörlighet hos äldre (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Samtidigt finns det en målsättning få in service och en bred sammansättning av befolkning i Brunnsög. Det bör finnas aktiviteter för alla åldrar (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). *”I Lund NE/Brunnsög ska man känna sig välkommen och uppleva att miljön svarar mot ens behov av ytor för möten, lek, aktivitet och stillhet. Områdets utformning gör det enkelt att mötas, oavsett ålder eller eventuella funktionshinder”* (Lunds kommun 2012:25).

För att stadsdelen skall kunna passa inom alla åldrar är det viktigt att bygga blandad bebyggelse och att det skall vara tillgängligt med nära åtkomlighet. Det skall vara möjligt för ett ungt par att flytta in samt om de får barn skall möjligheten finnas att bo kvar. En stressad mamma i småbarnsåldern kan ha en helt annan syn på vad hen har för behov än en man som är pensionerad akademiker. Det skall finnas något som passar alla och det skall finnas möjlighet att åldras och utvecklas i Brunnsög (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). De mer basala fysiska tillgänglighetskrav beaktas automatisk i den offentliga miljön då anpassning för rörelsehindrade är lagstadgat. Det finns även behov av tydlig skyltning för hörselskadade och för dem med nedsatt syn, samtidigt bör informationen i det offentliga rummet vara tydligt och lättförståeligt (Intervju tillgänglighetsrådgivare).

Strukturplanen för Brunnsög har som målsättning att prioritera de gåendes behov, för att därigenom skapa förutsättningar för ett befolkat och händelserikt offentligt rum. I dessa planer läggs det vikt vid äldre och personer med funktionshinder för fysisk aktivitet (Lunds kommun 2012:25). Vid planeringen av Brunnsög är människans rörelse utgångspunkten, snarare än bilens storlek eller hastighet. Det skall därmed bli en promenadvänlig stadsdel med korta avstånd, jämna underlag och hög tillgänglighet. *”En stadsdel som planeras med utgångspunkt i den offentliga miljöns stora betydelse för hur vi relaterar till varandra, hur vi mår och hur mycket vi vistas ute. En stadsdel som*

³ Blandstad kan sammanfattat beskrivas vara en urban miljö med hög grad av variation, vilken kan syfta till funktionell blandning, social blandning och estetisk blandning. Bebyggelsestrukturen bör främja närhet mellan verksamheter och människor (Lunds kommun 2013:31).

stimulerar den sociala, lekfulla människan genom att de publika rummen uppmuntrar till aktivt deltagande i stadens liv” (Lunds kommun 2012:31).

Inom aspekten ålder sker mycket hänsynstagande gällande att ingen skall diskrimineras på grund av hög eller låg ålder, mindre fokus läggs på personer i medelåldern och ungdomen. Anledningen till att dessa inte lyfts upp extra inom planeringen kan beskrivas vara att deras funktionskrav utgör basen inom planeringen. För att främja god tillgänglighet till det offentliga rummet för samtliga åldersgrupper är det centralt att arbeta med skilda typer av rum samt justering av offentlighetsgrad. Exempelvis kan det vara viktigt för barn när de skall röra sig i det offentliga att det finns olika typer av avgränsningar att succesivt växa upp kring. När det gäller barn bör det finnas rum där de kan få lov att leka, säkra skolvägar och röra sig fritt, oberoende på ålder och förmyndares ständiga översikt (Intervju planarkitekt).

Omständigheter som exkluderar från det offentliga rummet kan vara människors rädsla för ovissheten om vad som händer i staden. Det kan handla om brist på människor i rörelse, att vissa grupper dominerar eller att individer känner att de är främmande eller i en kontext där det inte uppskattas att vara främmande. Mindre grupper kan känna sig förtryckta och därigenom exkluderas från det offentliga livet vissa tider på dygnet (Intervju planarkitekt).

För att undvika omständigheter som exkluderar människor i olika åldrar att känna tillgänglighet till det offentliga rummet är möjligt att arbeta inom skalan för skilda offentlighetsgrader, där halvprivata områden just utanför husentrén kan upplevas olika beroende på dess utformning. De rum som utger en känsla av att vara superoffentliga och väldigt tillgängliga kan generera känslan av att individen inte har något ansvar att ta hand om platsen eller hur människor beter sig som befinner sig där. Vissa rum kan upplevas för offentliga då de inte då ingen känner ansvar att agera när dåliga situationer uppstår, vilket kan avskräcka människor från att röra sig där (Intervju planarkitekt).

4.3.3 ETNICITET

Begreppet etnicitet⁴, och planering med utgångspunkt i det, benämns varken i den fördjupade översiktsplanen för Brunnshög (Lunds kommun 2013) eller i vision och måldokument för stadsdelen (Lunds kommun 2012). Medvetenhet finns om att det med forskningsanläggningarna följer en internationell och mångfacetterad målgrupp, då forskare från hela världen kommer röra sig i Brunnshög. Därmed följer möjligen olika efterfrågningar, som exempelvis olika typer av butiker och restauranger. Vad butikslokalerna fylls av har dock kommunen svårt att styra över (Intervju projektledare

⁴ Begreppet etnicitet, utifrån en konstruktivistisk ansats, definieras av en social relation mellan grupper av människor som upplever sig kulturellt distinkta i relation till andra grupper. Etnicitet är ett dynamiskt begrepp, då grupperns självidentifiering förändras i relation till historiska, ekonomiska, sociala, religiösa och politiska processer (NE 2014c).

hållbarhetsfrågor). Planering utifrån etnicitet diskuteras inte i någon större utsträckning vid utformningen av det offentliga rummet i Brunnsnög (Intervju planarkitekt).

Det grundläggande för Brunnsnög är just förståelsen för att det kommer människor från andra delar av jorden, kortare eller längre perioder. Det är även möjligt att de inte förflyttar sig ner till de centrala delarna av staden i stor utsträckning utan då, Brunnsnög blir den del av Lund som de kommer att uppleva. Av den anledningen är det viktigt att rekreationsområden prioriteras samt att utformningen av det offentliga rummet gestaltas för de värdena som kommunen vill förmedla (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Brunnsnög är således en stadsdel för människor med olika bakgrund och från olika kulturer. I stadsdelen finns då möjlighet att utforma blandade och upplevelserika livsmiljöer, vilket kan resultera i ett dynamisk och intresseväckande stadsrum (Lunds kommun 2013:15-16).

Det är en stor mängd tillfälliga besökare som kommer att besöka Brunnsnög och det är därmed viktigt att de skall kunna känna sig som en del av det permanenta samhället. Även de tillfälliga besökarna ska kunna ta del av vardagslivet, för att motverka exkluderade öar (Intervju planarkitekt). När det gäller den fysiska tillgängligheten och möjligheten att ta del av det offentliga rummet kan det främjas genom exempelvis information på skilda språk (Intervju tillgänglighetsrådgivare).

4.3.4 TROSUPPFATTNING/RELIGION

Exakt hur det kan planeras utifrån religion i Brunnsnögs offentliga rum är relativt vagt och diskontinuerligt beskrivet (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Planering med utgångspunkt i religion eller trosuppfattning, i likhet med diskrimineringsgrunden etnicitet, nämns inte i varken den fördjupade översiktsplanen för Brunnsnög (Lunds kommun 2013) eller i vision och mål-dokument för stadsdelen (Lunds kommun 2012).

Eventuell etablering av en moské i Brunnsnög har diskuterats och att denna då även blir en del av den offentliga miljön. Religion kan synas i det offentliga rummet just genom sådana mötesplatser. Det finns en vikt i att synliggöra alla medborgare och synliggöra olikheter som existerar, för att motverka det skrämmande avlägsna (Intervju planarkitekt). Det har likaså diskuterats om interreligiösa rum, för samlokalisering av skilda samfund. Rummet behöver därigenom inte vara styrt av en religion utan det är möjligt att gå dit för att be samtidigt som det kan vara en plats för tystnad och lugn. Det är ett tillvägagångsätt som välkomnar och inkluderar fler (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Det finns värde i motverka olika typer av isolering och likriktigheten som kan uppstå i nybyggda områden. Ett tillvägagångsätt för att arbete för en välkomnande känsla i stadsdelen är just att avvärja en allt för homogen utformning (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). ”*De stora forskningsanläggningarnas internationella kopplingar gör att en blandad befolkning med gästforskare och personal från när och fjärran kommer att finnas i stadsdelen. Detta ger en kulturell mångfald som kan och ska få påverka det*

offentliga rummet, både vad gäller dess utformning och möblering” (Lunds kommun 2012:31).

Inkluderande utformning handlar om att få lov att göra sina avtryck och få lov att ta plats. Det är utifrån den aspekten väsentligt att allt i det offentliga rummet inte är lika, utan att det skall ges plats för olikhet. Samtidigt förändras normkulturen över tiden, vilket gör det viktigt att skapa olika typer av rum för olika typer av aktiviteter (Intervju planarkitekt).

4.3.5 FUNKTIONSNEDSÄTTNING

”Ett tillgängligt samhälle är en förutsättning för att alla människor, oavsett funktionstillstånd, kan vara delaktiga i samhällslivet på lika villkor. Vägen till full delaktighet och jämlikhet utgår ifrån de mänskliga rättigheterna och handlar om att riva hinder” (Lunds kommun 2014c). Varje individ skall ha möjligt att göra det hen vill och det bör inte finnas fysiska onödiga hinder för den med funktionsnedsättning. Individer med funktionsnedsättning bör kunna göra samma aktiviteter, därmed delta på samma nivå som om de inte haft funktionella hinder (Intervju tillgänglighetsrådgivare).

Att utforma den offentliga miljön med avseende att den är tillgänglig för alla typer av funktionshinder är komplext, då det är en bred kategori av människor. *”Det som passar en passar inte den andra”* (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Att planera för individer med funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med nedsatt rörelse samt orienteringsförmåga. Det finns även andra typer av funktionshinder, såsom allergier, som inte i största mån åskådliggörs genom stadsbyggnaden utan snarare miljönämnden. De kognitiva funktionsnedsättningarna hamnar dock frekvent i skymundan vid utformning av det offentliga rummet, det beror till stor del på att kunskap saknas inom området. Förhoppningen är att information och skyltning som är anpassad efter syn- och hörselskadade skall vara lättförståeliga (ibid.).

Vid planering av Brunnshög utifrån funktionsnedsättning har det främst diskuterats kring lösningar gällande lutningen i området med hänseende till rullstolsbundna (Intervju planarkitekt). Det är likaså viktigt att tillgänglighetsaspekten inte glöms bort vid satsningar såsom lekplatser, parker och gångstigar. Det finns svårigheter i att gestalta en inkluderande utformning utifrån funktionsnedsättning, då det inte är en homogen grupp. Det finns stora utmaningar i att planera för det allmänna, då alla individer är olika (Intervju planarkitekt).

Planering efter funktionsnedsättning är den diskrimineringsgrund som vars erfarenheter bejakas i största utsträckning i jämförelse med de andra diskrimineringsgrunderna. Då det handlar om mer fysisk tillgänglighet är det även tydligare att arbeta med, därigenom finns det en större medvetenhet inom planeringen. Det är likaså en grupp som på bevakar sina intressen i högre grad än de resterande diskrimineringsgrunderna (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Med det inte sagt att den basala fysiska tillgängligheten inte är viktig, den skall inte underskattas då den är svår nog (Intervju planarkitekt).

Bättre för alla är en skärpning av bestämmelser bekräftande bostadsutformning som gäller för nya bostäder när kommunen säljer mark. Den avser mestadels ytförstoringar som rör rörelsehindrade med fokus på att bostaden skall fungera om personer hamnar i rullstol och därmed inte skall behöva flytta. *Bättre för alla* berör dock inte den offentliga miljön i högre grad (Intervju tillgänglighetsrådgivare).

I planeringsskedet för utvecklingen av Brunnsnäs utstrålas det i program och dokument en vilja om att utformningen skall fungera för alla. De har dock framförts kritik från Handikappsrörelsen mot de illustrationer av Brunnsnäsets offentliga miljöer som publiceras för att marknadsföra området. I illustrationerna finns ofta små barn och pigga människor som fikar, sällan syns någon äldre dam eller en person i rullstol. Det kan resultera i att vissa människor upplever sig exkluderade och får en känsla av att de inte kommer passa in i området. ”*Det ger ju någon slags känsla av att de glömt bort tillgängligheten när man illustrerar*” (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Den framförda kritiken resulterade i att illustrationer har redigerats, för att anpassa de till olika typer av individer (ibid.).

4.4 INTERSEKTIONELL TILLGÄNGLIGHET

Med ett intersektionellt perspektiv kan frågor ställas om hur makt och ojämlikhet vävs in i normativa föreställningar om etnicitet, religion, kön, ålder samt funktionsförmåga. Det efterlyses därmed en granskning om hur dessa ojämna förhållanden socialt tar sig förankring i rummet. Ambitionen med intersektionellt perspektiv är att kontextualisera maktanalyser för att kunna frånga strukturell och endimensionell förståelse av rummet, därmed motverka vidmakthållning av ojämlik samhällsordning (Reyes & Mulinari 2005:16-17). Det är möjligt att belysa maktutövande mellan respektive inom de skilda kategorierna och diskrimineringsgrunderna.

Det intersektionella perspektivet är således ett teoretiskt analysverktyg som kan förankra maktrelationer och dess ojämlika fördelning av materiella och diskursiva⁵ resurser, vilket konstrueras i tid och rum. De ojämlika materiella villkoren, de språkliga konstruktioner i samspel med vardagshandlingar varierar historiskt och rumsligt, vilket därmed ger utrymme för en dekonstruktion av dessa förhållanden (Reyes & Mulinari 2005:11). Användandet eller sättet av vara på i den byggda miljön kan inkludera rörelser såväl som upplevelsen av det offentliga rummet. Med inspiration från queerteorin, innehar stadens materialitet stor betydelse för människors agerande utgörs av en process snarare än något som på förhand är förgivet (Lundgren 2006:28)

Enligt Charles Tilly är ojämlikheten relationell då den skapas i den sociala interaktionen mellan människor och grupper av människor. Dock är den endast i mindre utsträckning

⁵ Diskursiv makt kan innebära att människor påverkas av förväntningar, regler, självklarheter och identiteter, således föreställningar. Diskurs utgörs av ett tankesätt som reproduceras i diskussioner mellan människor, grundat i ett visst sätt att förstå och tolka omvärlden (Larsson & Jalakas 2008: 53).

relaterad till enstaka individuella val och beslut. Relationella skillnader, vilket innebär exkluderingen och hämmande kontroll, uppstår mellan kategoribaserade motsatspar såsom man/kvinna, vit/svart, medborgare/utländsk och fullt rörlig/funktionsnedsatt m.fl. Tilly menar dessa organisatoriska lösningar bejakar maktresurser som ligger till grund för exkludering och vidmakthållning av relationell ojämlikhet. Ojämlikhet är inget som finns i samhälles produktion av människors olikheter, utan en konsekvens av skilda gruppers processer att vinna tillträde till värdefulla resurser, samtidigt som andra kategoriella grupper därigenom berövas resurser och exkluderas från makt och inflytande (Reyes & Mulinari 2005:34-36).

Genom att belysa Foucaults tankar om norm och makt är det möjligt att se skillnader mellan kategorierna kön, ålder och etnicitet respektive de resterande diskrimineringsgrunderna trosuppfattning och funktionsnedsättning. Foucault analyserar hur skapandet av normaliteten och stigmatiseringen av avvikelser utgör en maktutövning i samhället, vilket förstärker en exkludering av vissa kategorier. Denna stigmatisering och avvikelse är associerad till individuella och kollektiva handlingar bryter mot den samhälleliga ordningen. Foucault intresserade sig för att utforska hur subjektet konstrueras i relation till omgivande samhällsstrukturer, såsom normer och avvikelser utifrån ett rumsligt och historiskt sammanhang (Foucault 1972, 1979 i Reyes & Mulinari 2005:42-45).

Det är möjligt att belysa hur avvikelser från normen historiskt sett i kategoriseringarna etnicitet, religion, kön, ålder samt funktionsförmåga har kunnat kopplas till ojämlikhet och underordning. Det kan konstateras att samtliga av dessa grupper har gett grund för exkludering, marginalisering, och stigmatisering. Vilket i många fall även medfört förföljelser och livshotande påföljder, då dessa individer förkroppsligat avvikelser från normen (Reyes & Mulinari 2005:39-40).

Den stigmatisering som sker av skilda kategorier och individer i samhället utmanar den universella och etablerade uppfattningen om alla människors lika värde. ”*Paradoxen mellan å ena sidan institutionaliserat ojämlikhetsskapande och uppfattningen om universella rättigheter öppnar därmed för politiska krav om inkludering och rättvisa*” (Ibid.). Det finns ett behov av att skapa medvetenhet om processer av maktskapande och exkludering som leder till ojämlikhet, genom att studera intersektionen mellan strukturell makt, institutionella praktiker och aktörers handlingar (Reyes & Mulinari 2005:85).

4.4.1 KÖN UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV

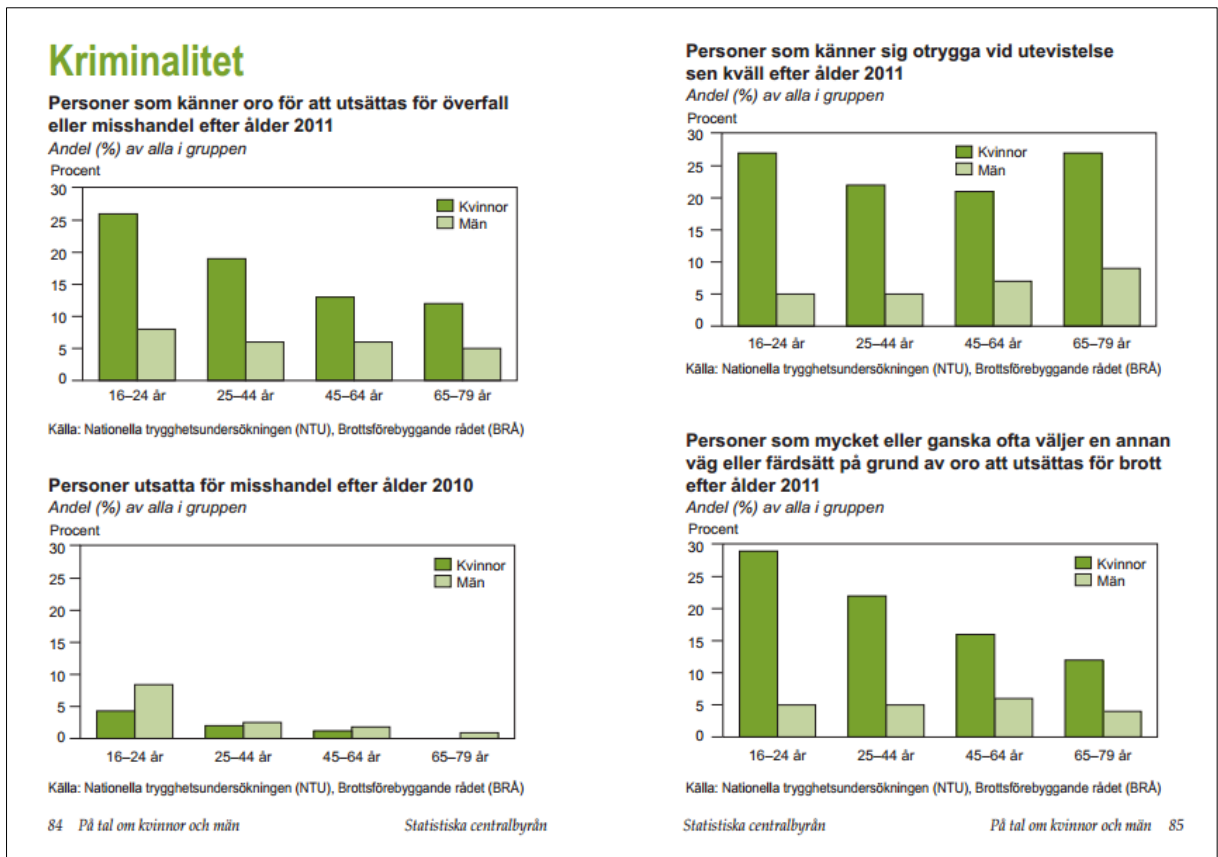
Lund är inte en jämställd kommun. Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) är fördelningen av ansvar, makt, inkomst och hälsa skevt fördelat mellan könen, där män dominerar i nästintill alla avseenden. Till exempel sjukskrivs och förtidspensioneras kvinnor i mycket högre grad, män har en medelinkomst som är generellt 21% högre än kvinnors, närmare dubbelt så många kvinnor jobbar nattetid, och det är sju gånger så många kvinnor som lever ensamstående med barn i kommunen (SCB 2013). Kvinnors

och mäns resmönster skiljer sig exempelvis åt såväl i antal resor, reslängd, tid för resor, val av färdmedel samt resans syfte (Boverket 2007:12). Dessa könsskillnader resulterar i att män och kvinnor har skilda mönster i vardagslivet, därmed används även det offentliga rummet på olika sätt (Lunds kommun 2013:13).

I likhet med att skilda levnadsmönster resulterar i att kvinnor och män rör sig olika i det offentliga rummet, upplevs också den byggda miljön på olika sätt. Betydelsen av kön vid användandet av stadrummet påverkas dels av utformning och byggnader som syns i det offentliga, då dessa kan betraktas som materiella föreställningar och symboliska representationer (Lundgren 2006:17-18). Vid belysning av traditionella offentliga stadsrum förekommer komplexa samband mellan just materiella uttryck samt symboliska representationer, upplevelsen av dessa kan beskrivas som visuell tillgänglighet⁶. Däribland kan reklampelare, skyltfönster, offentlig konst samt skulpturer utgöra föreställningar av mänsklighet och påverka människors upplevelse av stadslivet. Dessa gestaltningar kan konstruera och signalera stereotypa föreställningar om vad som anses normativt kvinnligt och manligt. Ojämn fördelning av materiella uttryck i det offentliga stadsrummets kan resultera i att individer känner sig representativt exkluderade. I varje byggd stad finns det representationer som reflekterar en mängd olika lager av historia och politik (Lundgren 2006:19-20). De representationer som individer möter i stadrummet skapar betydelse då dessa fungerar som handlingsförslag och de utgör identifierbara förebilder för människor (Lundgren 2006:96).

Att det offentliga rummet och den offentliga sfären känns tillgängligt innebär frihet, vilket är viktigt för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle. En stark faktor som påverkar människors tillgänglighet till det offentliga rummet är rädslan att bli utsatt för våld och känslan av otrygghet (Larsson & Jalakas 2008:123-125). Det är främst kvinnor som förhåller sig, medvetet eller omedvetet, till rädslan för våld i det offentliga. En hög andel kvinnor har strategier för att hantera den uppfattade risk de utsätter sig för när de rör sig i rummet. Därigenom tolkas stadsmiljön, den visuella tillgängligheten, utifrån ett risktänkande och där faror försöker undvikas. Stora delar av den offentliga miljön är inte tillgänglig, utan begränsas av otrygghet (Listerborn 2002:88).

⁶ Visuellt tillgängliga fält åsyftar det individen i rummet väljer att fokusera på och tolka. Det är delvis ett resultat av individuella erfarenheter samt en uppsättning av kulturellt, kunskapsmässigt, materiellt och historiskt organiserade faktorer (Lundgren 2006:21).

Figur 4.4.1 Illustrerar känslan av otrygghet i offentliga rummet. Källa SCB 2012

De motsättningar som påverkar kvinnor och män är inte alltid endast kopplade till kön, eftersom kvinnor och män aldrig kan beskrivas som endast kvinnor och män i förhållande till makt, utan samtidigt är placerade i andra identitetskategorier (Reyes & Mulinari 2005:40-41). Som figur 2 illustrerar ovan, skiljer sig upplevelsen av rädsla och otrygghet markant mellan könen, samtidigt beskriver inte könstillhörigheten allt då det även skiljer sig mellan åldrarna. Tillgänglighet till det offentliga rummet kan nämligen reduceras ytterligare vid vissa sammanvävningar av olika kategorier. Exempelvis känner var fjärde kvinna, mellan 65-79 år och 16-24, sig otrygg vid utevistelse sen kväll. För äldre kvinnor kan det bland annat bero på att ensamhet och isolering kan öka känslan av maktlöshet, vilket resulterar i att otryggheten tilltar. Att tillgängligheten till det offentliga rummet påverkas utifrån både kön och ålder belyser vikten av vara medveten om vilka sammanvävningar av kategorier som används för att beskriva rörelser i stadsmiljön (Listerborn 2002:90-91), då samtidigt skilda orsaker till rädsla kan medföra att olika planeringsåtgärder krävs.

Det är just planering kring trygghet och säkerhet i det offentliga rummet som fått störst uppmärksamhet gällande jämställdhetsåtgärder. Att planera för en trygg stad följer det fjärde jämställdhetspolitiska målet, om att mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män skall ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Jämställdhetsarbetet syftar generellt till att alla skall kunna känna en handlingsfrihet,

utan att begränsas av stereotypa föreställningar och strukturer som exkluderar individer. från det offentliga rummet (Larsson & Jalakas 2008:43).

Varken kvinnor eller män är emellertid homogena grupper, utan består inbördes av skilda grupperingar, således är kategorin heterogen och mångfacetterad (Mattson 2010:17-18). Det möjligt att utifrån intersektionellt perspektiv problematisera de könsskillnader som förekommer i Lund (SCB 2013) och i resterande landet (SCB 2012), tillsammans med de skilda upplevelser och rörelsemönster som uppträder i det offentliga rummet. Förgivettaganden och stereotypa uppdelningar vid analyser av människors tillgänglighet till det offentliga rummet kan problematiseras. Rörelser i och upplevelsen av den byggda miljön kan nämligen beskrivas vara en relationell och föränderlig process. Människor känsla av tillgänglighet uppkommer i samspel med stadens bebyggelse och dess samtida sociala struktur (Lundgren 2006:28).

4.4.1.1 EXEMPEL PÅ INTERSEKTIONELLA PLANERINGSPRINCIPER KRING KÖN
Utifrån att kvinnor och män har skilda rörelsemönster i det offentliga rummet skulle en slutsats kunna dras om att det finns skilda behov mellan könen, vilket kan tolkas som statisk planeringsstrategi. Att planera utifrån dagens ojämsställda strukturer samt skilda behov kan medföra att de traditionella könsrollerna snarare cementeras (Larsson & Jalakas 2008:112). Det finns dock skillnad i att beakta kvinnors och mäns skilda erfarenheter, vilket är tillbakasyftande. Istället för att endast beakta behov, vilket är framåtsyftande och innefattar en antydning om att män och kvinnor behöver skilda samhällsstrukturer såväl i framtiden. Därmed är det möjligt att skilja mellan praktisk behovsriktad och strategiska planering, där de praktiska behov som kan belysas i dagsläget inte leder till någon förändring inom sociala relationer. Samtidigt som strategisk planering kan utgå från skilda erfarenheter och försöka förändra de framtida behoven (Rydagen 2013:80).

Utifrån de ojämna könsstrukturerna som förekommer har det strategiska vardagslivsperspektivet de senaste åren inom samhällsplanering vuxit fram som planeringsstrategi. Flertalet jämställdhetsreformer som historiskt genomförts i Sverige, exempelvis offentlig barnomsorg, föräldraförsäkring samt upphävandet av sambeskattning, har varit avsedda att stimulera den ekonomiska tillväxten genom frigörande av arbetskraft. Denna jämställdhetsmodell har fokuserat på lönearbete som frigörande potential, samtidigt kvarstår den ojämna fördelningen av hemarbete samt ansvar över barn och familj (Reyes & Mulinari 2005:109-110). För att genom samhällsplanering förändra förlegade och begränsande mönster menar Kerstin Bohm att staden kan ses som en ram för vardagslivet. Vardagslivet innehåller olika individens handlingar för social reproduktion, obetalt arbete, vilket tillsammans med andra individer skapar möjligheten för den samhälleliga produktionen, betalt arbete. Bohm menar därmed att den enskilda reproduktionen bör betraktas lika viktig som produktionen i samhället. Inom planeringen bör således vardagslivets krav betraktas lika nödvändiga som produktionens krav. Traditionellt sett har föreställningar funnits om att reproduktionen med dess obetalda arbete ansetts kvinnligt och produktionen tillskrivits

manligt. Genom denna strategi är stereotypa föreställningar om kön inte lika relevant, då både produktion och reproduktion skall ges samma vikt inom planeingen. Denna utgångspunkt skiljer sig från dagens översiktsplanering, då reproduktionens värden underprioriteras av planering för näringsliv och arbetsliv (Larsson & Jalakas 2008:48).

För att strategiskt underlätta sysslor i vardagslivet bör stadens olika funktioner knytas samman och frambringa en blandad bebyggelse med närhet till service (Boverket 2007:12). Samtidigt bör serviceutbud såsom mataffärer och förskolor placeras i närheten av arbetsplatser, där användning av kollektivtrafik underlättas, vilket innebär strategisk planeringstrategi för jämn tillgänglighet i det offentliga rummet (Rydhagen 2013:80). Vardagslivets sammansättning och blandstadens betydelse nämns åtskilliga gånger i planeringen av Brunnsnäs, dock kan mer medveten strategiskt och intersektionell planering efterfrågas som utmanar rådande könsnormer och dess påverkan på kvinnor och mäns skilda rörelsemönster.

Belysningen av otrygghet i det offentliga rummet kan beskriva komplexa begränsningar i individers tillgänglighet. Det finns nämligen inte en lösning som skapar en helt trygg stad, efter som det inte endast finns ett problem. Det är således viktigt att vid planeringdiskurser, såsom trygghet, diskutera för vem och vilka kategorier insatserna är ämnade för och vilka som exkluderas från strategierna (Listerborn 2002:93). ”Trygga och jämställda miljöer som tilltalar alla planeras utifrån kunskap och medvetenhet om att både kön och andra faktorer, som till exempel ålder och funktionsnedsättningar, har betydelse” (Boverket 2010:16). Därefter är det möjligt att studera hur problemformuleringsprivilegiet påverkar planeringen, omformulera frågorna som tidigare ställs och finna nya lösningar inom samhällsplaneringen för att främja tillgängligheten (ibid.).

SAMMANFATTNING AV INTERSEKTIONELLA PLANERINGSSTRATEGIER UTIFRÅN KÖN

- Fokus på strategisk planering, snarare är praktisk behovsriktad
- Vardagslivsperspektiv, där produktion och reproduktion likställs
- Blandad bebyggelse
- Problematisera ensidiga trygghetsstrategier

4.4.2 ÅLDER UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV

Det existerar en underordning som följer livscykelns och som är övergående i en individs liv, då det finns central betydelse för ålder och status i sociala kontexter. Det är historiskt och kulturellt betingat att barndomen och ungdomen medför underordning och beroende, vilket bryts av självständighet och inflytande vid vuxen ålder. Med tonvikt på äldre delen av befolkningen, men även barn, kan ålder belysas som en socialt

konstruerad kategori, vilken ger uttryck för en strukturell form av ojämlikhet (Reyes & Mulinari 2005:39-40).

Det offentliga rummet som en allmän plats i staden kan upplevas olika beroende på erfarenheter, kunskap, och syften med närvaron. Den plats som en individ upplever fri och inkluderande kan för en annan framstå som ett rum styrt av starkt exkluderande normer. Därmed utgörs platsen av mer än den fysiska utformningen, även sociala relationer och processer som ger mening åt platsen. Beroende på vem som tillfrågas och när platsen besöks kan det offentliga rummet beskrivas vara konfliktfylld såväl som välkomnande (Massey 1994 i Lundgren 2006:150).

Det finns intressekonflikter mellan åldrar vid belysning av det offentliga rummet. Ungdomar är en av de samhällsgrupper som ofta tar användning av det offentliga rummet i offentliga rummet, inte alltid av syfte att uträtta särskilda ärenden utan umgänget som anledning. Betydelsen av det offentliga rummet i denna kontext kan beskrivas vara frånvaron av övervakning från vuxna (Andersson 2002 i Lundgren 2006:151). Därmed utgör det offentliga rummet en arena för identitetsprövningar och frihet (Ziehe 1989 i Lundgren 2006:151). Inte sällan beskrivs dock det vara problematiskt och störande att ungdomar använder det offentliga rummet som en mötesplats. Delvis beror oron på rädslan för att ungdomarna råkar illa ut. En annan anledning till upplevelsen av att ungdomar är störande är att den äldre delen av allmänheten, vilket innefattar alla som inte är unga, känner sig utestängda och exkluderade när platsen är intagen och domineras (Andersson 2002 i Lundgren 2006:152).

Omständigheter som exkluderar människor från staden kan vara brist på människor i rörelse, likväl som en för dominant rörelse av människor. Exempelvis kan äldre människor känna rädsla trots att aktiviteten i det offentliga är låg. Att vissa grupper skilda delar av dygnet tar över delar av staden kan likaså generera i oro, vilket resulterar i utebliven tillgänglighet för individer som väljer att då stanna hemma. Därmed exkluderas individer från det offentliga rummet i förebyggandet av att inte sätta sig i en kontext som upplevs främmande (Intervju planarkitekt).

Som tidigare nämnts skiljer sig upplevelsen av rädsla i det offentliga rummet beroende på ålder, det skiljer sig markant mellan könen. Som tidigare *figur 2* illustrerar, kan tillgänglighet till det offentliga rummet inte endast förklaras genom belysning av en kategori, utan en tydligare bild ges vid vissa sammanvävningar av olika kategorier (SCB 2012:85).

Barn och unga får ofta uppmaningar om att vara försiktiga på skilda platser och undvika vissa miljöer helt. De begränsas därigenom ofta i sitt handlingsutrymme och kan uppleva platser som otrygga, då någon vuxen sagt att den är så. Unga tjejer upplever mer otrygghet är killar i samma ålder (Boverket 2010:52-54). Det är ungefär likställt mellan unga tjejer känsla av otrygghet och äldre kvinnors otrygghet. Känslan av otrygghet kan dock ha skilda förklaringsmodeller. Äldre kvinnors otrygghet är snarare

sammankopplad med en känsla av sårbarhet med svagare kropp och försämrade förmåga vid olycka eller försvara sig vid eventuellt våldsbrott (Listerborn 2002:90-91). Det är således möjligt att ur ett intersektionellt perspektiv koppla samman diskrimineringsgrunderna kön, ålder och även funktionsnedsättning, som exempelvis kommer naturligt vid föråldring. För att främja tillgänglighet i det offentliga rummet bör erfarenheter utifrån en flerdimensionell analys användas, då effektiva planeringsåtgärder med största sannolikhet varierar beroende på hur dessa identitetsgrunder är sammanflätade.

4.4.2.1 EXEMPEL PÅ INTERSEKTIONELLA PLANERINGSPRINCIPER KRING ÅLDER
Det är möjligt att knyta samman trygghet, ökad säkerhet och människors mobilitet i stadens offentliga rum. Den individuella rädslan har en rumslig ankoppling då den uppkommer i samspel mellan den byggda miljön och sociala relationer. Oro för att drabbas av brott eller olycka påverkar människors resvanor. Det resulterar i att människor undviker vissa platser och situationer, vilket begränsar rörelsefriheten och aktiviteten i staden (Hydén 2008:73-75). Denna rörelsefrihet påverkas, utifrån ett intersektionellt perspektiv, av exempelvis ålder, kön och funktion.

Ur en jämlikhetssynpunkt ligger det i samhällets intresse att ha en god infrastruktur för gående och cyklande, då staden och dess transportnät är allmänna platser och därigenom till för alla människor. Nästan alla människor är gångtrafikanter, från små barn till äldre pensionärer. En tumregel är att utformningen av den offentliga gatumiljön skall vara dimensionerade för barn, äldre och grupper med funktionsnedsättning. Det är just funktionsnedsättningar som kommer till följd av ålder som är de vanligaste, en del synliga och andra mindre synliga, såsom uthållighet, balanssvårigheter samt andra kognitiva funktionsnedsättningar. Barns begränsningar innefattas av individens längd och mognad, liksom begränsat synfält och svårigheter att lokalisera ljud. ”*Ett gaturum som är planerat och utformat efter de nämnda gruppernas behov och förmåga som gående och/eller cyklande är ofta en grundförutsättning för dessa grupper. Individerna får lättare att hålla kontakt med sina vänner och kan friare välja bostad, arbete och fritidsintresse*” (Hydén 2008:219-220).

Tillgänglighet och trygghet är starkt sammankopplade till varandra, då en grundläggande princip för att staden skall upplevas trygg just är att den är så tillgänglig som möjligt. Ju fler som rör sig i området desto större är chansen att rummet upplevs tryggt. Det är både bebyggelsens innehåll och trafiksystemets utformning som bidrar till denna upplevelse (Larsson & Jalakas 2008:126). Den funktionssepareringen och zonerings i hierarkiska trafikstrukturer som följde funktionalismen, i enlighet med SCAFT (Stadsbyggnad, Chalmers, Arbetsgruppen för Trafiksäkerhet), har resulterat i stadsområden där förflyttning till fots och cykel har prioriterats bort till förmån för bilen. Gång- och cykelvägarna blir följaktligen inte gena, partier av dessa sträckor utsätts för väder och vind då de finns närliggande bebyggelse, vilket även kan upplevas otrött i större utsträckning är täta stadsdelar (Wikström & Olsson 2012:142,146). I Brunshög skall bilen inte utgöra en planeringsmässig norm, istället tar

trafikplaneringen utgångspunkt i fotgängarens och cyklistens situation och önskemål. Därigenom prioriteras genhet, tillgänglighet, där även gaturummets variation och gestaltning beskrivs vara är centrala faktorer för att göra staden mer intressant att röra sig i till fots (Lunds kommun 2013:25).

Utöver funktionella uppdelningen i rummet och möjliggörandet av rörelsefriheten, är det viktigt att inom samhällsplaneringen utforma platser för alla åldrar och skilda typer av aktiviteter. Människor skall ha tillgänglighet till platser i det offentliga som möjliggör lek och avkoppling. Att täcka aktiviteter för alla åldersgrupper innefattar likväl varierade samhällsgrupper, vilket ger grogrund för ett rikt offentligt stadsliv (Wikström & Olsson 2012:63).

SAMMANFATTNING AV INTERSEKTIONELLA PLANERINGSSTRATEGIER UTIFRÅN ÅLDER

- Prioritering av gång och cykel i det offentliga rummet
- Utforma olika rum för olika aktiviteter
- Arbeta med skilda offentlighetsgrader

4.4.3 ETNICITET UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV

Etnicitet är i sig ett intersektionellt begrepp, då det innefattar en konstruktivistisk ansats och definieras av social relation mellan grupper av människor. En människas etnicitet påverkas av historiska, ekonomiska, sociala, religiösa och politiska processer (NE 2014c). Staden etniska sammansättning formas genom ett komplext samspel av faktorer som omfattar dess politiska, religiösa och kulturella traditioner parallellt med den industriella strukturen och geografiska placeringen (Otter 2006:72-73). Brunns hög befolkningssammansättning kommer påverkas av de internationella forskningsanläggningarna, då en blandad befolkning med gästforskare och personal kommer bo och röra sig i stadsdelen. Denna kulturella mångfald beskrivs kunna påverka det offentliga rummet gällande dess utformning (Lunds kommun 2012:31).

Den generella internationella arbetskraftens rörlighet involverar en mycket heterogen grupp och en stor variation vad gäller form av arbete och dess villkor. Vid belysning av mer kunskapsintensiva näringar utifrån ett intersektionellt perspektiv är dock fallet annorlunda, det är nämligen en tämligen liten homogen skara. De kunskapsintensiva näringarna befolkas till övervägande del av den rörliga eliten bestående av mindre grupp män, ”vilka utgör synbilden för världsmedborgaren torde vara en minoritetet” (Reyes & Mulinari 2005:20-21). Att främja tillgängligheten i Brunns hög innefattar att olika typer av kulturer skall kunna inkluderas. Ingen person skall behöva känna sig exkluderad genom upplevelsen av att ”där uppe bor forskare eliten och jag hör inte hemma där” (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Relativt oberoende vilken uppsättning av befolkningssammansättningen som finns i stadsdelen är mångfalden ett allt mer universellt faktum. Dock är ”tillgång till 'arenor' som attraherar människor ur olika kulturella och socioekonomiska grupper är en brist i moderna samhällen” (Otter 2006:72-73). En återkommande problematik som resulterar i exkludering är bristen på ömsesidigt utbyte, vilket påverkar det kulturella avståndet mellan människor. Ofta saknas uttrycksformer som stärker respekt och inkluderande känsla hos minoriteter, vilket är särskilt stark hos människor som upplever sin kultur ifrågasatt i svenska samhället (Ibid.). Wikström och Olsson (2012:142,146) belyser hur möjligheten för allmänheten att bruka det offentliga rummet för politiska manifestationer och mer privata aktiviteter som inte hör till normen har kommit att bli allt mer begränsat. Synliggörande av skilda identiteter samt olika intressen i det offentliga rummet har genom historien varit värdefullt för politiska förändringar såsom erkännande av rättigheter för etniska minoritetsgrupper och homosexuella samt synen på kvinnors rättigheter (ibid.).

Tillgänglighet är en grundläggande förutsättning för att det offentliga rummet formellt är offentligt. I takt med att klyftor mellan skilda befolkningsgrupper har ökat har rädslan för och den negativa inställningen mot socialt marginaliserade grupper stärkts, genom att brist på kontakt genererar större främlingskap. Det offentliga rummet har dock en potential att överbrygga sådana klyftor genom att i realiteten vara välkommande och tillgängligt för alla grupper i samhället (Wikström & Olsson 2012:94).

4.4.3.1 EXEMPEL PÅ PLANERINGSPRINCIPER KRING ETNITITET

Grupper som utstår högst risk att utsättas för våld och hot i det offentliga är etniska och religiösa minoriteter (Listerborn & Sixtensson 2010 i Wikström & Olsson 2012:66-67). För att kunna frångå den hegemoniska⁷ dimensionen som ofta sker vid ensidiga analyser inom planeringen, kan det ut intersektionellt perspektiv argumenteras vara viktigt för att lyfta fram institutionella sammanhang istället för stigmatiserade grupper. Både faktiskt våld och upplevd otrygghet kan exempelvis belysas utifrån kategorierna etniskt och kön. Att ta användning av begreppet kvinna eller icke etnisk svensk för att förklara ojämlika villkor resulterar i en fokusering på vissa individer och grupper som själva får ta ansvar för sin egen underordning (Reyes & Mulinari 2005:128-129). Exempelvis bör inte kvinnors rädsla i det offentliga rummet lyftas som en kvinnofråga, fokus bör istället läggas på genus och jämställdhet då det också framhäver att båda könen är inbegripna (Listerborn 2002:15). Det är lika omöjligt att välja bort ens könstillhörighet som att ställa sig utanför etniska uppdelningar (Reyes & Mulinari 2005:41).

Utöver det diskursiva finns då den materiella nivån inom det intersektionella perspektivet (Reyes & Mulinari 2005:124), då behöver staden mötesplatser som korresponderar mot variation i livsstilar och intressen. Global monokultur samt ett fast

⁷ Hegemoni är synonymt med dominerande ställning, herravälde och dominansförhållande (Reyes & Mulinari 2005:17).

kulturliv stöter bort kreativitet⁸ och mångfald, vilket motverkar inkludering (Otter 2006:75-76). Synen på det goda samhället och sociala relationer med helt konfliktfri tillvaro och där lever i idyllisk harmoni med varandra har kritiserats av samhällsteoretikern Richard Sennett. Det offentliga rummet bör ge plats åt meningsutbyte, demokratiska dialoger och möten. Viljan att i hög grad kontrollera det offentliga rummet inskränker följaktligen möjligheten för det oordnade och odefinierade att ta plats. Fredlig samexistens utesluter inte att konflikter och meningsskiljaktigheter får artikuleras (Wikström & Olsson 2012:130).

Att planera inkluderande kan innefatta att upplåta rum som möjliggör för öppen och mångsidig användning, snarare än att de på förhand är förutsägbar gestaltning full av social kontroll. Stadens utformning bör tydligt visa att den är bebodd av människor med olika bakgrunder och kulturer, samhällsklasser, etnicitet och stilar (Wikström & Olsson 2012:159-161). Platserna i det offentliga rummet ger möjlighet att framföra budskap och stadens väggar genom gatukonst kan exempelvis vara en plats för ett levande politiskt samtal (Wikström & Olsson 2012:126-127). Att lyfta fram alternativa röster, vilket är en av de viktigare grundtankarna bakom intersektionella teorin, som en intersektionell strategi för att motverka exkludering är likaså essentiellt inom planeringen. Synliggöra, lyfta fram och namnge de erfarenheter av förtryck och diskriminering som för att därigenom realisera strategier som syftar till ökad tillgänglighet till det offentliga rummet (Reyes & Mulinari 2005:130).

SAMMANFATTNING AV INTERSEKTIONELLA PLANERINGSSTRATEGIER UTIFRÅN ETNICITET

- Diskursivt lyfta sammanhang istället för stigmatiserade grupper
- Upplåt rum för öppen och mångsidig användning
- Synliggör mångfald och skilda uttrycksformer i utformningen av det offentliga
- Signalera allmängiltiga värden som kommunen står för

4.4.4 TROSUPPFATTNING/RELIGION UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV

Det offentliga rummet har en avgörande roll att spela för tillskrivelsen kultur, religion, för olika demokratiska yttringar samt för skilda människor som är främmande för varandra att mötas (Wikström & Olsson 2012:86). Ur en intersektionell synviken är det möjligt att sammanväva etnicitet, religion/trosuppfattning och kön som diskrimineringsgrunder, vid belysning av det offentliga rummet som osynliggörande av vissa representationer och symboler. Utformningen av det offentliga rummet kan främja

⁸ Kreativitet användas här i bemärkelse av nyskapande, vilket inte behöver likställas med innovation eller produktutveckling. Det kan istället syfta till konstnärliga uttryck, praktiska vardagshandlingar och humor (Wikström & Olsson 2012:150).

aktiva möten och jämn representativitet, vilket motverkar exkludering och främlingsfientlighet.

Materiella minnesmärken som innehar religiösa symboler förmedlar budskap till betraktaren i det offentliga rummet som kan generera känslor av frihet, trygghet eller obehag och underkuvning. I äldre tider utgjorde kyrkobyggnaden självklar dominans i stadsrummet, där den högtidliga arkitektoniska utformningen ofta representerar både sitt religiösa innehåll och samtidigt som beteende i närmiljön regleras av religiöst symboliska byggnader. Människor rör sig ofta långsammare och talar tystare exempelvis (Lundgren 2006 58-60). Byggnader och religiösa symboler kommunicerar tusenåriga traditioner, genom att manifesteras dess betydelse. De religiösa institutionerna har i historien haft stor makt och stor betydelse över samhället, oftast har de även dominerats och styrts av män. Religiösa symboler i det offentliga uppfattas olika beroende på betraktarens erfarenheter, tro, kunskap och individuella förhållningssätt. Dock upplevs dessa symboliska innehåll olika mellan exempelvis kvinnor och män, där kvinnor i högre grad upplever gestaltningen på offentliga platser genererar otrygghet och alienation eller att platserna verkar exkluderande (Lundgren 2006:87-88).

När människor rör sig i det offentliga rummet kommer de oundvikligt i kontakt med olika slag av symboler och representationer, vilka förmedlar skilda typer av budskap. Därmed finns föreställningar och värderingar inbyggda i rummet, genom exempelvis påbud och förbud som återspeglar symboliskt som materiellt. Rummets gestaltning är således värdeladdat. Rummets värdeladdning innehar en normativ dimension som är sammankopplat med samhällets etniska, religiösa och könsbaserade sociala relationer och hierarkier. Den gestaltning och dess föreställningar som uppfattas representativa för allmänheten representerar i själva verket endast vissa normativa grupper i samhället. Av de symboler och representationer som fylls i stadsrummet är det frekvent de vita samhällsgrupperna som lyfts fram genom exempelvis, offentliga konstverk och minnesmonument, snarare än etniska minoriteter kulturer, religioner och historier. En konsekvens av detta bli osynliggörande av faktisk representativitet bland stadens invånare (Wikström & Olsson 2012:136-137).

Ett tydligt exempel på hur religion, etnicitet och kön kan sammanlänkas för att förstå tillgänglighetsaspekten till det offentliga rummet är Carina Listerborns belysning av slöjbeklädda muslimska kvinnors rädsla i stadsrummet. Kvinnor som bär hijab, en slöja som täcker hår och axlar, har stor risk att i det offentliga rummet få utstå diskriminering i form av hot, trakasserier och fysiska kränkningar (Listerborn 2011:263). Till skillnad mot andra hatbrott riktas islamofobiska hatbrott i största utstäckning mot kvinnor (Brottsförebyggande rådet 2008 i Listerborn 2011:270). De islamofobiska hatbrotten som riktas mot dessa kvinnor på grund av att de representerar och uttrycksmässigt symboliserar deras religion. Våldsamma sammankomster mot muslimska kvinnor som bär slöja av självdefinierade svenskar försärker det symboliska gränssättande i stadsrummet och fungerar som en exkluderingsprocess (Listerborn 2011:264-266). Det

är den diskursiva och rumsliga situationen i staden som skapar utrymme för det symboliska och fysisk våldet (Listerborn 2011:272).

4.4.4.1 EXEMPEL PÅ PLANERINGSPRINCIPER KRING RELIGION

En viktig aspekt gällande tillgänglighet är hur den starkaste gruppen i samhällen tar över de största och viktigaste rummen, denna normkultur är närvarande i nästan alla offentliga rum. Samtidigt finns det andra rum som andra grupper känner att de har en chans och där de känner sig välkomna. Utifrån denna aspekt bör det offentliga rummet inte planeras likadant överallt, utan ge lov och tillåta att olikhet existerar. Det är dock inte möjligt att genom samhällsplanering lösa de stora frågorna om samhällsstrukturer och maktstrukturer, som genererar ett inkluderande samhälle. ”*En skolbyggnad kan inte skapa en god pedagogik, men den kan stödja pedagogerna i sin undervisning. På så sätt kan samhällsplanering vara stödjande, i att skapa dessa olika platserna där olika typer av aktiviteter kan existera*” (Intervju planarkitekt).

Utformningen av det offentliga rummet används allt oftast, medveten eller omedvetet, som en strategi för att gestaltningsmässigt signalera vilka individer och grupper som är välkomna dit, samt vice versa (Zukin 1995 i Wikström & Olsson 2012:137). Det offentliga rummet innehar utifrån denna aspekt en aktiv roll i för konstruktionen av normalitet gällande exempelvis religion och etnicitet, vilket i sig utgör ett viktigt verktyg för maktutövning. Rumsliga normer reproduceras därigenom och blir förgivettagna genom normativ representation (Cresswell 1996 i Wikström & Olsson 2012:136-137). En mångfaldsdynamik i staden främjas av institutioner som främjar möten, tankeutbyte och transaktioner mellan olika grupper. Inkludering innehar en känslig balans mellan faktorer som skapar samhörighet och gränser, där olikheten definieras som en tillgång (Otter 2006:76).

Vikten av välkomnande atmosfär i Brunnsnäs nämndes i intervjuerna, där likriktighet och homogenitet samtidigt bör motverkas (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Likväl beskrevs vikten av att synliggöra olikheter i det offentliga, genom att olikheter som existerar bland medborgare motverkas känslan av avvikelse och främlingskap. Samtidigt finns det en balansgång gällande symboler i det offentliga. Ett privat konstverk kan göra personer upprörda och ledsna, men de kan därefter välja att gå där ifrån. När det gäller gestaltningar i det offentliga rummet kan människor inte välja att inte känna av eller uppleva kraftfull utformning. Frågan om representativ tillgänglighet i det offentliga rummet är således komplex då inkluderande utformning likaså handlar om möjligheten att få sätta avtryck samt få lov att synas (Intervju planarkitekt). Ur denna aspekt kan idén om interreligiösa rum, vilket ordet även antyder är intersektionellt, främja inkludering. Att utforma rum som inte är styrts av en religion, genom samlokalisering av flera trossamfund och religiösa kan beskrivas vara en mötesplats som är välkomnande och öppen för skilda etniciteter och trosuppfattningar (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Det intersektionella perspektivet möjliggör en analys där ojämlik fördelning av materiella och symboliska resurser synliggörs. Det är ur ett intersektionellt perspektiv viktigt att synliggöra de maktstrukturer konstrueras genom materiella villkor, språkliga konstruktioner, vardagshandlingar (Reyes & Mulinari 2005:11). Vid belysning av maktstrukturerna som en konstruktion, är de möjliga att medvetandegöra, påverka och rekonstruera (Mattson 2010:31). Utifrån denna aspekt är det vid utformningen av Brunnhög viktigt att det finns representationer i och symboler i det offentliga rummet som representerar en bred allmänhet. Viktigast av allt är att inte endast synliggöra de grupper i samhället som utgör den rådande samhällsnormen, utan lyfta upp de människor som främst har behov av inkludering.

SAMMANFATTNING AV INTERSEKTIONELLA PLANERINGSSTRATEGIER UTIFRÅN RELIGION

- Bred representation av symboler i det offentliga rummet
- Motverka homogenitet och liksiktning i utformningen
- Utforma varierande rum för olika som känns välkomnande för individer

4.4.5 FUNKTIONSNEDSÄTTNING UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV

Vilken människobild som illustreras i planeringen är essentiell vid synliggörandet av stadens medborgare (Larsson & Jalakas 2008:56). I linje med plan- och bygglagen skall all samhällsplanering främja ett socialt hållbart samhälle som alla människor bör kunna dra nytta av. Historiskt sett har planeringens bejakande av det allmänna intresset genererat en stereotyp bild av hur mänskliga relationer är uppbyggda, med utgångspunkt i ett hushåll, svensk kärnfamilj, heteronormativitet och funktionalitet. Med grundtanken att olika människor generellt har samma behov (Larsson & Jalakas 2008:56-59).

Med utgångspunkt i denna stereotypisering, är ett vanligt tillvägagångsätt för att förhålla sig till allmänheten som står i fokus för planeringen att lyfta fram vissa kategorier med speciella erfarenheter och som därigenom kräver extra omtanke. ”*Det innebär att man lätt hamnar i ställningstagande som bygger på >>vi och dom<<, det vill säga vi som är normala och de andra som är avvikande och behöver speciella åtgärder*” (Larsson & Jalakas 2008:59). Dessa kategorier är inte sällan funktionshindrade, kvinnor, homosexuella, barn, äldre och icke etniska svenskar, vilka då utgör de människor som är avvikande från det normala (ibid.).

Handikappsförbundet har tidigare framfört negativ kritik mot beskrivningar av funktionsnedsättning inom planering, då de menar att det ses som en belastning när funktionsnedsatta utpekade som människor med speciella egenskaper och avvikande behov. Ett handikapp bör inte belysas som en egenskap hos människan, utan snarare som mötet mellan individens funktionella kapacitet och den utformade miljön. Det är först när en människa med funktionsnedsättning befinner sig i ett rum som inte är

tillgängligt som handikappet framträder. Handikapp uppstår således genom brister i miljöns utformning, vilket verkar exkluderande (Larsson & Jalakas 2008:60).

Tillgängligheten till den offentliga stadsmiljön kan variera från individ till individ. För att knyta an till det som Lund kommuns tillgänglighetsrådgivare exemplifierade i intervjun kan det finnas betydelse av intersektionellt fokus såväl inom kategorin funktionsnedsatta, då hinder kan se olika ut beroende på typ av funktionsnedsättning (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning utgör inte en homogen grupp och det därmed inte möjligt att utgå från en ensidig utformning. Därmed finns det en stor utmaning i att planera för det allmänna (Intervju planarkitekt).

4.4.5.1 EXEMPEL PÅ PLANERINGSPRINCIPER KRING FUNKTIONSNEDSÄTTNING
En av de främsta utgångspunkter inom intersektionellt perspektiv är att ifrågasätta entydliga representationer. Som tidigare nämnt är kategoriseringstänket en del av den maktutövning som sker och som konstitutivt genererar en atomiserad världsbild, när människor genom uppdelning av teoretiskt konstruerade begrepp för söker förstå en helhet. Dessa primära och binära fixerade kategoriseringen, såsom frisk och rörlig/funktionsnedsatt, resulterar i osynliggörande. Samtidigt åskådliggörs kategorierna som förnekande, då de inte ger plats och uttryck för andra identitetsskapande faktorer och erfarenheter som likväl påverkar. Att synliggöra kategoriernas komplexitet, historiska förankring och sociala karaktär är därmed en viktig del i konstruktionen av en motdiskurs inom ämnet (Reyes & Mulinari 2005:126-127).

Vikten av tillgänglighet likväl vid illustrationer av Brunnshög framkom i intervjun av tillgänglighetsrådgivaren inom Lunds kommun. I planeringsskedet bör illustrationerna utstråla en vilja om att miljön utformas inkluderande för alla typer av individer, så att alla känner sig välkomna (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Betydelsen av bred representativitet i diskursiva och materiella symboler, bör inom samhällsplanering tas på allvar. Illustrationer och mål skall spegla en bredd av stadens befolkning. Vilken människobild som illustreras i planeringen är därmed essentiell i synliggörandet av medborgarna.

Utifrån ett intersektionellt perspektiv är det viktigt att aktörer är självkritiska över den kunskapsproduktionens roll i legitimering och naturalisering av maktutövning (Reyes & Mulinari 2005:25).

SAMMANFATTNING AV INTERSEKTIONELLA PLANERINGSSTRATEGIER UTIFRÅN FUNKTIONSNEDSÄTTNING

- Ifrågasätta entydliga representationer av individer i den materiella utformningen
- Främja bred diskursiv tillgänglighet i texter och illustrationer
- Självkritisk över kunskapsproduktionen som planeringen för med sig

4.5 INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV I PLANERINGEN AV BRUNNSHÖG

Det finns värde i att planera utifrån ett intersektionellt perspektiv, samtidigt medför det ytterligare komplexitet. *”Det är lättare när man bara behöver vända på en sten i taget. Men samtidigt vet man att det inte ger någon sann bild. Men letar man efter den sanna bilden blir det så svårt att man kanske aldrig kommer i mål. Jag tror det är jätteviktigt att man vet att det bara är symboler. Att man ska ha diskussionen så att man vet att det bara är en uppdelning och att den inte är fullt sann, så att man inte tror att man jobbar med faktiska grupper”* (Intervju planarkitekt). Det är möjligt att argumentera för att det kategoriella synsättet leder till en uppstyckning av befolkningen endast och synliggör en dimension (Larsson & Jalakas 2008:59-60).

Larsson & Jalakas menar att intersektionellt perspektiv behövs inom samhällsplanering, då mer utrymme bör ges till belysning av erfarenheter när kategoriseringar samverkar, såsom kön, ålder etnicitet, religion/trosuppfattning och funktionsnedsättning. Det behövs således ett inkluderande synsätt för att generera tillgängliga och användbara rum, där var individs erfarenheter likställs i värde och där ingen kategori är primär/sekundär (Larsson & Jalakas 2008:59-60). Plan- och bygglagen ställer just krav på att samhällsplaneringen skall generera miljöer som är användbara och tillgängliga för olika befolkningsgrupper, för att främja socialt god livsmiljö (Riksdagen 2013).

Det finns redan delvis intersektionella perspektiv inom planeringen av Brunns hög, dock endast i mindre utsträckning. Vid belysning av intersektionella perspektiv inom planeringen av Brunns hög diskuteras exempelvis ålder i frekvent sammanvävt med funktionsnedsättning (Intervju planarkitekt), vilket är två skilda diskrimineringsgrunder (Diskrimineringsombudsmannen 2014). Samtidigt belyses även komplexiteten inom de skilda kategoriseringarna vid ett antal tillfällen. Planarkitekten på Brunns högs projektkontor lade fram det följande; *”det som är intressant med alla dessa aspekterna är ju att det inte är några homogena grupper”* (Intervju planarkitekt). Exempelvis diskuteras kategoriseringen av funktionsnedsatta, då det finns skilda behov och önskemål som inte alltid går ihop gällande utformningen det offentliga rummet. Skilda funktionsnedsättningar beskrivs vara ett tydligt exempel på där delar inom kategoriseringen ställs emot varandra. Utformning som främjar tillgänglighet för ena gruppen kan fysisk tillgänglighet för andra grupper försämrats (Intervju planarkitekt).

Överfokusering på kategoriernas motsatspar bör således undvikas, då det relationella förklaringsvärdet oundvikligen leder till konstruktion av överordning/underordning. Dessa maktstrukturer avspeglar sig sedan i människors vardagshandlingar. Just dessa handlingar utgör viktiga komponenter i processen som gör kategorier såsom kön, ålder och etnicitet samt därmed ligger problematiserandet av kategoriseringen i linje med det intersektionella perspektivet (Reyes & Mulinari 2005:90). Ett exempel hur denna överfokusering på motsatspar inom kategorin ålder, såsom barn och äldre, delvis undviks i planeringen av Brunns hög är genom att arbeta inom skalan för skilda offentlighetsgrader. Som tidigare nämnt kan god tillgänglighet till det offentliga rummet

i Brunnsnög främjas för samtliga åldersgrupper genom att utforma skilda typer av rum samt justering av dess offentlighetsgrad (Intervju planarkitekt).

Den intersektionella aspekten synliggör hur olika grupper kan ha olika erfarenheter, samtidigt som skilda erfarenheter kan existera inom grupperna, när dessa inte tillgodoses kan det offentliga rummet exkluderande. Planarkitekten på Brunnsnögs projektkontor menar att *”man ska skapa ett samhälle där man tycker det är okej att vara i botten. Vetenskapen ska finnas att nästa gång kanske det är jag som är på botten i samhället, för att få ett inkluderande samhälle”*. Den största utmaningen är att samhället i stort inte är jämlikt och därigenom är det svårt att fysiskt planera för det. För att planera det offentliga rummet i Brunnsnög i strävan efter jämlik tillgänglighet bör det ges möjlighet för människor att vara olika (Intervju planarkitekt).

Det finns en hög ambitionsnivå vid utformningen av det offentliga rummet, men det övergår ofta till detaljer kring enskilda lokaler eller kring en parkutformning och brukarna eller medborgarna som faktiskt skall vara där förbises. Det intersektionella perspektivet bör lyftas genom diskussion, reflektion och genom att tänket infiltreras i planeringen av Brunnsnög (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

”Vi ska försöka bygga för alla” (Intervju tillgänglighetsrådgivare). Dock bör speciallösningar och särlösningar försöka undvikas. Särlösningar är anpassningar som görs för en person, vilket rentav kan varas ett hinder för andra. Således bör det strävas efter en utformning som fungerar för alla, med universell design (ibid.). Det är möjligt att inneha höga ambitioner för intersektionell tillgänglighet. Därefter kan utfallet bli på olika vis. *”Beteendemönster kan vi ju inte alltid styra... Tack och lov är väl det också”* (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Uppfattningen om hur står del utformningen av det offentliga rummet kan styra människors beteende varierar. *Vilket berördes i begreppsdefinition av offentliga rummet, se 2.2.1.* Vid uppfattningen av att det offentliga rummet laddades med betydelse redan vid dess utformning, medförs ett synsätt att det finns samspel mellan det sociala och det materiella, där socio-rumsligt förhållande som påverkar människors agerande (Lundgren 2006:15). Med det synsättet finns stor vikt, i linje med det som projektledare hållbarhetsfrågor hävdar, att utformningen av det offentliga rummet bör gestaltas utifrån de värdena som kommunen vill förmedla (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor).

Lunds kommun som en aktör har en roll att spela, planeringen bör stå upp för värden som är knutna till tillgänglighetsaspekten, annars riskerar de att tappas bort (Intervju projektledare hållbarhetsfrågor). Med hänseende till att Brunnsnög blir en nybyggnation uppkommer möjligheter gällande utformningen för tillgänglighet. Kommunen försöker bära sitt ansvar som allmänhetens företrädare, då tid finns att lyssna in den akademiska diskussionen samtidigt tillåts eftertänksamhet i frågor som rör allmänhetens välbefinnande. Samtidigt är det viktigt att ha perspektiv den innehavande rollen, då *”kommunen tillhör en maktutövande organisation”* (Intervju planarkitekt). Trots försök att skapa ett rum som är till för alla kan vissa ha en upplevelse av att det finns ett maktutövande i det offentliga rummet, vilket också är sant. *”Det har ju att göra om man*

sitter i normkulturen eller inte, och den makten som vi utövar. Man ser egentligen inte sin egen makt förrän man möter den andras perspektiv” (ibid.). Det är således viktigt att inneha medvetenhet kring dessa maktstrukturer vid utformningen av det offentliga rummet (ibid.).

En stor del av de normer som hämmar aktiviteter i det offentliga rummet går inte att se, då det just handlar om uteblivna rörelser och aktiviteter. Att på förhand inneha medvetenhet kring de maktstrukturer som påverkar tillgängligheten är således essentiellt inom planeringen. Med medvetenhet om intersektionella relationer är det möjligt att vid utformning av offentliga rummet fokusera på de mest exkluderade, vilket kan ses som en kvalitetssäkring då det är långsiktigt förebyggande (Andersson 2014).

5.0 SLUTSATSER

5.1 SLUTSATSER

Tillgänglighet är en aspekt som det vid planeringen av stadsbyggnadsprojektet Brunnsnög tas hänsyn till, just bejakandet. Att planera för tillgänglighet handlar om att lyfta de människor vars funktionskrav inte ligger som bas. Dock beskrivs de mjuka frågorna som berör social hållbarhet inte sällan prioriteras bort till förmån för tekniska detaljer. Tillgänglighetsfrågor med hänseende till diskrimineringsgrunderna ställs tidvis emot varandra, där vissa lyfts fram mer än andra. Exempelvis är medvetenhet kring planering utifrån fysisk funktionsnedsättning högre än medvetenheten kring hur inkluderande utformning sker till förmån för religion och etnicitet.

Det intersektionella perspektivet kan inom samhällsplanering användas för att synliggöra och medvetandegöra hur skilda identitetskategorier, såsom kön, ålder, etnicitet, funktionsnedsättning och trosuppfattning, samverkar i nyttjandet av stadens offentliga rum. Intersektionell samhällsplanering erbjuder en tankesam för att förstå hur skilda identitetskategorier kan generera olika erfarenheter, upplevelser och behov i relation till utformningen av det offentliga rummet i Brunnsnög. För att främja tillgänglighet i det offentliga rummet kan intersektionalitet användas som teoretiskt verktyg, genom att belysa hur erfarenheter är flerdimensionella och med största sannolikhet varierar beroende på hur identitetsgrunderna är sammanflätade, för att därigenom finna effektiva och inkluderande planeringsstrategier.

5.2 DISKUSSION

5.2.1 PLANERING FÖR TILGÄNGLIGHET I BRUNNSNÖG

Lunds kommun arbetar aktivt och på flera sätt för att främja tillgängligheten för alla i Brunnsnögs offentliga rum. Det har framgått genom intervjuerna att samtliga tjänstemän anser tillgänglighet utifrån diskrimineringsgrunderna vara en viktig fråga.

Tillgängligheten som avgör hur människor rör sig och det styrs av faktorer såsom orienterbarhet, trygghet samt offentlighet och samtliga punkter berörs i planeringen av Brunnsnögs offentliga rum. Målsättningen är att alla skall känna sig välkomnade, vilket därigenom kan inkludera alla diskrimineringsgrunderna. Det handlar dock främst om ett hänsynstagande som görs inom planeringen för att olika erfarenheter och önskamål finns. Samtidigt uppmärksammas det att mer kan göras för att driva strukturerna framåt och påverka det normativa som verkar exkluderande.

Stadsutvecklingsprojektet Brunnsnög fick tre av tre möjliga poäng vid bedömning av aspekten inkluderande utformning i det beta-test som genomförts. I linje med det som projektledaren för hållbarhetsfrågor hävdade, kan denna bedömning anses vara lättvindig och inte allomfattande gällande tillgänglighet för samtliga diskrimineringsgrunder. Hög medvetenhet finns gällande planering utifrån de tre

diskrimineringsgrunderna funktionsnedsättning, ålder och kön, då främst den förstnämnda. Flera skilda planeringsstrategier nämns för att motverka exkludering och främja tillgänglighet för dessa kategorier. Dessvärre gavs det ringa exempel på planeringsåtgärder för att främja tillgängligheten utifrån etnicitet och religion/trosuppfattning vid intervjuerna. Därigenom kan planeringen för inkludering av dessa grupper anses bristfällig.

Intrycket är samtidigt att det finns höga ambitioner för Brunshög och visionen är att det offentliga rummet planeras med hög tillgänglighet för alla, för att främja social hållbarhet. Det finns en medvetenhet om den befintliga komplexiteten att planera för den en kommande befolkning med skilda rörelsemönster, erfarenheter och önskemål. För att bemöta denna komplexitet nämns det vid flertalet tillfällen vikten av att planera för olikhet, synliggöra differenser hos individer samt utforma olika rum för skilda aktiviteter.

5.2.2 SAMHÄLLSPLANERING UTIFRÅN INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV
För att utforma offentliga miljöer som tilltalar alla och som främjar jämlik tillgänglighet behövs medvetenhet som kan genomsyra hela planprocessen. Det finns en vikt i att inledningsvis söka kunskap om den bakomliggande problematiken kring ojämlikhet och begränsningar tillgänglighet, vilket gör det intersektionella perspektivet till ett viktigt teoretiskt verktyg. När det finns kunskap och medvetenhet är det möjligt att börja ställa nya frågor, omformulera problem och därigenom även finna nya lösningar i planeringen. Att vid samhällsplanering inneha ett intersektionellt perspektiv möjliggör uppkomsten högre medvetenheten om hur skilda identitetskategorier kan generera olika erfarenheter, upplevelser och behov. Denna medvetenhet kan resultera i en bredare förståelse för hur en inkluderande utformning av det offentliga rummet kan planeras.

Parallellt med att de konstruerade kategorierna och diskrimineringsgrunderna självfallet innehar värde, då de kan vara hjälpsam för att belysa hur samhället idag inte är jämställt genom att sammanföra statistik och erfarenheter som synliggör strukturer. Samtidigt kan intersektionell medvetenhet om hur kategorierna inte är homogena har stor betydelse inom samhällsplanering, för att undvika en utformning som kan verka exkluderande.

För att exemplifiera hur det finns behov av intersektionellt perspektiv har trygghet som aspekt belysts vid ett flertal tillfällen i uppsatsen. Det är tydligt att kvinnor känner högre grad av otrygghet i det offentliga rummet. Vid undersökning bortom denna endimensionella analys är det möjligt att se att kvinnor i högre respektive lägre ålder och kvinnor med muslimsk tro upplever rädsla av skilda orsaker, därmed behövs även olika planeringsåtgärder. En äldre dam kan behöva extra avhjälpning i den fysiska miljön för att minska rädslan över att falla samtidigt som en muslimsk kvinna kan behöva representationer i det offentliga rummet som får hen att känna sig välkommen.

Historiskt sett har människor som förkroppsligat olikheter från normen gett grund för exkludering, marginalisering och stigmatisering i det offentliga. Planering av det offentliga rummet bör generera tillgänglighet för hela allmänheten, dock är det tydligt rum kan domineras av skilda normkulturer, vilket därmed inte nödvändigtvis innebär en inkluderande känsla för alla olika invånare. Ett annat exempel på intersektionell planeringsprincip kan därmed vara att utforma olika typer av rum i det offentliga som möjliggör att olika sorters användning och välkomnande känsla för en bredare allmänhet. Intersektionell tillgänglighet syftar således till medvetenheten kring komplexiteten i individer skilda upplevelser av den offentliga miljön samt tillföra ett verktyg för planering som främjar en jämlik tillgänglighet.

Med hänseende av Reyes och Mulinari teoretiska uppfattning om intersektionella rumsligheter, är det möjligt att beskriva ojämlik tillgänglighet till offentliga rummet som en utmaning mot den universella uppfattningen om allas lika värde. Det är således även en fördelningspolitisk fråga. Inkluderande utformning behövs då alla människor ska känna sig välkomna, trygga och bekväma i att röra sig i det offentliga rummet. Det finns samtidigt utmaning i att planeringen av Brunnshög skall kunna möta önskamål och behov utifrån diskrimineringsgrunderna då området ännu inte är befintligt, utan inkluderande utformning planeras för kommande invånare. Det är där med inte möjligt att medborgarna som skall bosätta sig där involveras i processen av inkludering.

Det är därmed viktigt att planera för en bred representation av befolkning. Det kan handla om att lyfta upp minoriteter, och de som inte utgör den rådande normen vars funktionskrav är utgångspunkten för generell planering, för att främja en välkomnande och inkluderande känsla. Som det framkom i det empiriska materialet kan visuella representationer, såsom illustrationer av Brunnshögs planer och materiella representationer, anses ha påverkande effekt på människorna som omges av dem. Det finns en unik möjlighet att vid utbyggnaden av Brunnshög, då stadsdelen skall byggas från grunden och utbyggnadstakten är lång, att inneha ett medvetenhet gällande hur skilda individer kan uppleva det offentliga rummet. Rollen som planerare vid ett stadsbyggnadsprojekt såsom Brunnshög innebär ett stort ansvar, då staden bör utvecklas med tillgängligt för kommunens alla invånare, alla invånare utan undantag.

Jag anser det vara viktigt att inom planeringen ha ett intersektionellt perspektiv, då det möjliggör att belysa skilda maktförhållanden, vilka en samhällsplanerare bör kunna hantera. Det är viktigt då det i verkligheten inte går att förenkla människor skilda uppsättningar av identitet och dess erfarenheter, genom ensidiga analyser. Det är således essentiellt att medvetenhet genomsyrar planeringsprocessen för att motverka utformning av Brunnshögs offentliga rum som exkluderar människor.

6.0 KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson, Birgitta (2014) *Genus inom samhällsplanering*. Forskare och doktorand i kulturgeografi och genusvetenskap. Föreläsningen arrangerades av Samhällsplanerare i Lund (SPiL) den 9/4 2014 och ägde rum på Geocentrum 1, Sölvegatan i Lund.
- Boverket (2006) *Lär känna din ort! – Metoder att analysera orter och stadsdelar*
http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2006/lar_kanna_din_ort.pdf
Hämtad den 31/3 2014
- Boverket (2007) *Jämna steg – Checklista för jämställdhet i fysisk planering*
http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2006/jamna_steg_uppl_2.pdf
Hämtad den 5/5 2014
- Boverket (2010) *Vidga vyerna - Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*
<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2010/Vidga-vyerna.pdf>
Hämtad den 31/3 2014
- Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur, AB Lund. Andra upplagan.
- Diskrimineringsombudsmannen (2012) *Diskrimineringsgrunderna*
<http://www.do.se/Diskriminerad/Diskrimineringsgrunderna/>
Hämtad den 6/4 2014
- Friberg, Tora och Larsson, Anita (2002) *Steg framåt -Strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering*. Rapporter och Notiser 162. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds universitet.
<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/363/1/larsson.pdf>
Hämtad den 5/4 2014
- Grip, Lena (2010) *Likhetens rum – olikhetens praktik: om produktion av integration i fyra svenska kommuner*. Universitetstryckeriet, Karlstad
- Gunnarsson, Neergaard & Nilsson (2006) *Kors & tvärs. Intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv*. Normal förlag, Stockholm.
- Hydén, Christer (red) (2008) *Trafiken i den hållbara staden*. Studentlitteratur AB, Lund
- Holmberg, B, Ståhl, A, Almén, M och Wennberg, H (2008). *Tillgänglighet, trygghet och andra subjektiva aspekter*. I Hydén, Christer (red) (2008) *Trafiken i den hållbara staden*. Studentlitteratur AB, Lund
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Narayana Press, Danmark.
- Larsson, Anita och Jalakas, Anne (2008) *Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. SNS förlag, Stockholm.
- Listerborn, Carina (2002) *TRYGG STAD - Diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Tema Stadsbyggnad, Sektionen för arkitektur, Chalmers tekniska högskola, Göteborg
<http://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/349.pdf>
Hämtad den 27/3 2014

- Listerborn, Carina (2011) *Den våldsamma integreringen – Muslimska kvinnor i offentliga rummet*. I *Våldets topografier – Beträktelser över makt och motstånd*. (Red) Listerborn, Carina, Molina, Irene & Mulinari, Diana. Bokförlaget Atlas, Stockholm.
- Lunds kommun (2012) *Lund NE/Brunnshög – Vision och mål*
Framtagen av projektkontoret Lund NE/Brunnshög, Lunds politiker beslutade i maj 2012.
http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Stadsbyggnadskontoret/Brunnsh%C3%B6g/pdf-filer/M%C3%A5l%20och%20vision/M%C3%A5l%20och%20vision_Lund_NEBrunnshog_120930_lowres_enkelsidor,%20tryckversion.pdf
Hämtad 7/4 2014
- Lunds kommun (2013) *Fördjupning av översiktsplanen för Lund NE/Brunnshög*
<file:///C:/Users/Fred%20p%C3%A5%20jorden/Documents/klaras%20skolarbeten/2014VT/F%C3%96P%20Brunnsh%C3%B6g%20antagandehandling.pdf>
Antagen av kommunfullmäktige 19/12 2013
Hämtad den 13/4 2014
- Lunds kommun (2014a) *BETATEST av Breeam Communities manual inom ramen för projektet HCS*. Utgivet av Brunnshögs projektkontor.
- Lunds kommun (2014b) *Planering under lupp*
<http://www.lund.se/Brunnshog/Nyheter/Brunnshogsplaneringen-under-lupp/>
Hämtad 7/4 2014
- Lunds kommun (2014c) *Tillgänglighet*
<http://www.lund.se/Medborgare/Kommun--politik/Tillganglighet-mangfald-och-jamstallldhet/Tillganglighet/>
Hämtad den 9/5 2014
- Lundgren, Anna (2006) *Genus på offentlig plats: Reflexer och transparens*. Institutionen för kultur och media, Umeå universitet.
- Mattson, Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete – Teori, reflektion och praxis*. Första upplagan. Gleerups Utbildning AB, Kristianstad.
- Molina, Irene (2007) *Intersektionella rumsligheter*. Tidsskrift för genusvetenskap nr 3.
<http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/7032/TGV%203.07%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Hämtad den 6/5 2014
- (NE) Nationalencyklopedin (2014a) *Offentlig plats*
<http://www.ne.se/lang/offentlig-plats>
Hämtad den 9/4 2014
- (NE) Nationalencyklopedin (2014b) *Tillgänglighet*
<http://www.ne.se/tillg%C3%A4nglighet/327745>
Hämtad den 5/4 2014
- (NE) Nationalencyklopedin (2014c) *Etnicitet*
<http://www.ne.se/lang/etnicitet>
Hämtad den 15/5 2014

- Otter, Casten (2006) *Skall vi mötas på torget? Tankar kring integration, urbanitet och marknadsekonomi*. I Gunnarsson, Neergaard & Nilsson (RED) Kors & tvärs. Intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv. Normal förlag, Stockholm.
- Regeringen (2013) *Mål och budget för politik mot diskriminering*
<http://www.regeringen.se/sb/d/11043/a/111983>
 Hämtad den 9/4 2014
- Reyes, Paulina de los och Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Liber AB, Lund.
- Riksdagen (2013) Plan- och bygglag (2010:900)
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/#K1
 Hämtad den 31/ 3 2014
- Schierup, Carl-Ulrik (2006) *Social exkludering och den etnifierade arbetsmarknaden: innebörden av en föränderlig diskurs*. I Gunnarsson, Neergaard & Nilsson (RED) Kors & tvärs. Intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv. Normal förlag, Stockholm.
- SGBC (2013) *BREEAM Communities – Utkast svensk översättning*.
 Översättning från technical Manual SD202- 0.1:2012
- SGBC (2011) *BREEAM - SE*
<http://www.sgbc.se/certifieringssystem/breeam>
 Hämtad den 4/4 2014
- Trots (2004) *Kvalitativ intervju*. Fjärde upplagan. Studentlitteratur AB, Lund
- Wiklund, Tage (1990) *Det offentliga rummet – den gemensamma världen*. Nordiska institutet för samhällsplanering. Meddelande 1990:2. Nordplan, Stockholm.
- Wikström, Tomas och Olsson, Lina (2012) *Stadens möjligheter - Platser och stråk*. Utgivare: Region Skåne, TITA-projektet och Lunds kommun. Extra Printing, Malmö.
- SCB (2012) *På tal om kvinnor och män – Lathund för jämställdhet*
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0201_2012A01_BR_X10BR1201.pdf
 Hämtad den 6/5
- SCB (2013) *Kommunfakta - Lund*
https://www.h5.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm
 Hämtad den 31/ 3 2014

6.1 INTERVJUER

- Planarkitekt anställd på Brunnsjögs projektkontor, Lunds kommun (10/4 2014) Enskild intervju på NE/Brunnsjögs projektkontor, Lund Kommun. Intervjun varade cirka 50 minuter.
- Projektledare hållbarhetsfrågor & studentstadssamordnare anställd på Brunnsjögs projektkontor, Lunds kommun (15/4 2014) Enskild intervju på NE/Brunnsjögs projektkontor, Lund Kommun. Intervjun varade cirka 55 minuter.
- Tillgänglighetsrådgivare anställd inom Lunds kommun (11/4 2014) Enskild intervju på stadsbyggnadskontoret i Lund. Intervjun varade cirka 45 minuter.

7.0 BILAGA

7.1 INTERVJUFRÅGOR

Dessa teman lyftes och intervjufrågor ställdes vid de tre skilda kvalitativa intervjuerna:

Inledande frågor

- Intervjuerna inleddes med korta och enkla frågor om exempelvis; namn, yrke och arbetsuppgifter?

Tillgänglighet

- Vad innebär tillgänglighet för dig? (*Medtag av nedskrivnen begreppsbeskrivning*)
- Är allt offentligt rum tillgängligt för alla invånare?
- Hur jobbar ni med tillgänglighet i Brunnshögsprojektet?
- Vad innebär det att vara tillgänglighetsrådgivare? (*Ställdes endast till tillgänglighetsrådgivaren den 11 april*)
- Finns skillnader från hur ni arbetat med tillgänglighet i övriga delar av Lunds kommun?

Inkluderande utformning

- Vad tänker du på när jag säger inkluderande utformning inom samhällsplanering?
- Existerar omständigheter som exkluderar invånare i staden?
- Behövs inkludering? (*Medtag av nedskrivnen begreppsbeskrivning*)
- Be respondenten reflektera över aspekten inkluderande utformning som var med i beta-testet. Vilka är dina reflektioner kring denna aspekt? (*Utskrivet exemplar visades*).
- Varför tror du denna aspekten finns med? (*Ställdes endast till projektledare för hållbarhetsfrågor den 15 april*).
- Hur reflekterade du när du svarade utifrån manualen på denna aspekt? (*Ställdes endast till projektledare för hållbarhetsfrågor den 15 april*)

Planeringen utifrån diskrimineringsgrunderna

- Hur arbetar ni med planering som möter behov och önsknings från invånare utifrån:
 - Ålder
 - Kön
 - Etnicitet
 - Trosuppfattning/religion
 - Funktionsnedsättning

Jämlikhet och intersektionalitet

- Tror du att planeringen av Brunnshög kan gynna alla framtida invånare i samma utsträckning?
- Skulle du se någon vinning i att ha ett intersektionellt perspektiv vid planeringen av Brunnshög?
- Finns det något som du anser skulle kunna förbättras vid planeringen för tillgänglighet i Brunnshög?